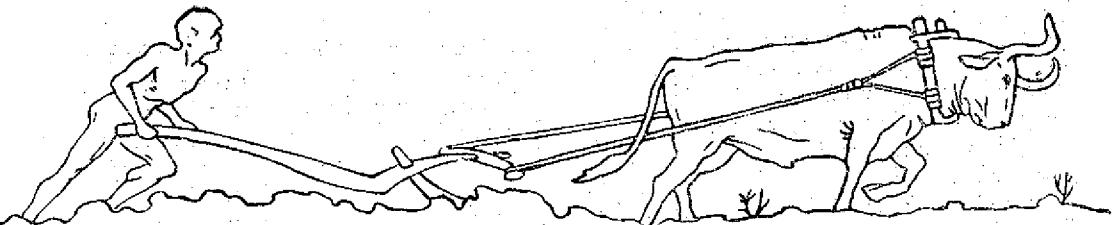

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΥΠΟ Α. ΜΠΑΙΚΑΙΝ

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΔ

ΕΤΟΣ ΙΓ' 15-31
ΜΑΪΟΥ 1918

ΝΕΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ—ΒΟΔΕΝΑ

Η σιδηροδρομική άμαξοστοιχία Θεσσαλονίκης-Μοναστηρίου, όπου περάσῃ τὸν ἀπέραντον κάμπον, ποὺ ποτίζεται ἀπὸ τρεῖς ποταμούς, τὸν Ἀλιάκμονα, τὸν Λουδία (Καρᾶ-Ἀσμάτη) καὶ τὸν Ἀξιόν (Βαρδάρη) — τὴν πεδιάδα τῆς Ἡμαθίας ἀλλοτε, τὸν κάμπον τοῦ Βαρδαρίου σήμερα — καὶ ἀφοῦ ἀφίσῃ δύτισω τὴν Βέροια καὶ τὴν Νιάουσα, ἀρχίζει νότερος ἀπὸ τὸ χωριό Βερτικόπ ν' ἀνεβαίνη ἀργὰ καὶ ὀσαν ν' ἀγκυρογάρῃ ἀπότομες ἀνηφοριὲς καὶ βουνοπλαγιές. Σέρνεται — ἡμπορεῖ νὰ εἰπῇ κανεὶς — ἐπάνω στὸ ἀνατολικὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ Τούρλα, τοῦ μεσημβρινοῦ κλάδου τοῦ δρους Βερμίου, ποὺ ὑπερήφανον καὶ σύδεντρον ὑψώνεται στὴ μέση σχεδὸν τῆς νοτιοδυτικῆς Μακεδονίας.

"Υστερὸς ἀπὸ τὸν κάμπον τὸν πλατὺ καὶ ἥρευς, μὲ τὴν παχεῖα γῆ, τὴν δρυγωμένη καὶ μοναδικὴ σὲ γονιμότητα, οἱ λόφοι κι' οἱ βουνοπλαγιές ξεπροβαίνουν ἀμέτρητες, ἀλλεπάλληλες, ὡσὰν νὰ σχηματίζουν ἀλυσσίδα γραφικῶν τοπίων, διποὺ τὸ μάτι ἀκούραστο κι' ἀχόρταγο βυθίζεται νὰ χαρῇ τὶς ἀσύγκριτες δύμορφιες καὶ τὴν ἀνέγγιχτη παρθενικότητα τῆς φύσεως.

Ἐνῷ ἡ βουνοσειρὰ τῆς Τούρλας φαίνεται σὲν νὰ θέλῃ νὰ σμίξῃ μὲ τὸν ὄλλον κλάδον τοῦ Βερμίου — τὸν Νίτσο, ποὺ ἀπλώνεται βιορεινότερα, μιὰ κοιλάδα βαθειὰ χωρίζει τὰ δυὸ βουνὰ καὶ ἀνάμεσό τους ἔνας μεγάλος καὶ ἀπότομος βράχος δρυθώνεται σὲ ὑψος 100 μέτρων καὶ περισσότερο καὶ στὴν κορυφὴ τοῦ εὐδύχωρον δροπέδιον.

Μουάζει ὁ βράχος μὲ φρούριο φυσικό, ποὺ ἐθεμελιώθηκεν ἐκεῖ γιὰ νὰ προστατεύῃ ὅλη τὴν περιοχὴν ἐκείνη, τὴν ἀφθαστη σὲ δύμορφιά. Πλούσια ἐσκόρπισεν ἡ φύσις τὰ δῶρα τῆς: Τὰ βιομαρτίζουν ἀπὸ τὰ πυκνὰ δάση. Χαράδρες βαθειές, δείχνουν ἀπὸ μακριὰ τὸ χάος τους: φεμα-

τιὲς αὐλακώνουν τὶς πλαγιές καὶ τὰ φιξὰ τῶν βουνῶν. Ποτάμια κυλοῦν τὸ ἀφρισμένα νερά τους. Λόφοι σὰν ζωγραφιστοὶ ξεπειοῦνται μὲ τὶς ἥρεμες καμπύλες τους καὶ τὸ ἀμπελοφυτευμένα πλάγια τους λειβάδια χαριτωμένα, χλοερὰ κι' δλόδροσα καὶ γραφικὲς δίπλες τῆς γῆς, ποὺ παντοῦ παρουσιάζει δργιαστικὴ τὴν γονιμότητά της. Ἐπάνω στὴν κορυφὴ τοῦ βράχου ἀπλωτὴ κι' ὀνεμόδιαστη ἡ πόλις τῶν Βοδενῶν. Κάτω στὴ βάσι του ἀπλώνεται ἡ ξακουστὴ κοιλάδα. Κι' ἀπὸ τὰ δυτικὰ πλάγια του φαίνονται νὰ κυλοῦν κάτω πρὸς τὴν κοιλάδα, ὡσὰν κορδέλλες πλατείες ἀσημένιες, νερά γάργαρα, κρουσταλλένια, μὲ δρμῆν καὶ πάταγον, ποὺ σαστίζουν: εἶναι οἱ καταρράκτες.

"Ἄπὸ τὸν σιδηρόδρομο, σταθμὸν ἔνας δρόμος πλατύς καὶ ἵσιος, φέρονται πρὸς τὴν πολιτεία. Τὰ Βοδενὰ ἔχουν ὅλο τὸ χρώμα πόλεως τουφικῆς. Δρόμοι στενοί, σύντομοι, καλντεριμοστρωμένοι. Σπίτια χαμηλά, ταπεινά, κακιοφτιασμένα: ξεχωρίζουν μερικὰ μὲ κάποιο ἔχιος ἀρχιτεκτονικῆς, καλοφτιασμένα, ἵκαναν νὰ φέρουν τὸ βάρος τοῦ τίτλου: «σπίτι». Κι' αὐτὰ εἶναι τὸ περισσότερον τὰ δημόσια κτίρια καὶ τὰ ἰδρύματα τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος. Καμιὰ δεκαριά τῆς αιμιλίου ψιώνουν μελαγχολικὰ τοὺς μιναρέδες τους, ὡσὰν νὰ θέλουν ἀκόμη καὶ τώρα νὰ σώσουν κάτι ἀπὸ τὴν ἀγεωμάτια τῆς τουφικῆς κυριαρχίας. Μιὰ σειρὰ ἀπὸ καταστήματα — τὰ ἔργαστηρια δύος τὰ λένε οἱ γητόιοι — χαμηλά, στενόχωρα, πιὸ πολὺ σκοτεινὰ καὶ υγρά, συγκροτοῦν τὴν ἐμπορικὴν ἀγοράν, ποὺ ἔχει ἀρχετήν ζωηρότητα.

Καὶ ὅμως μ' ὅλον αὐτὰ ἡ πόλις τῶν Βοδενῶν εἶναι ὀραιά. Τριγυρίζει πάντα ἐπάνωθε τῆς ἡ μαγεία τῆς ἐξωτικῆς δύμορφιᾶς, τὸ γόντρον ποὺ σκεπάζει κάθε τὸ προκισμένο μὲ τοῦ θρύλου τὸ χάρισμα καὶ τὴν ἴστορική δόξα. Κ' ἔχει ἀκόμη

τὴν μελαγχολία, που ἀφίνονται σὰν ἄφωνο θρήνον γιὰ τὸν χαμό τοὺς, τὰ περασμένα μεγαλεῖται.

Λείπουν ἀπὸ τὰ Βοδενά δὲς οἵ τεχνητὲς δημορφίες καὶ ὑπάρχουν δὲς οἱ φυσικές. Οἱ ἀνθρώποι μέσα στὸ πέρασμα τῶν χρόνων, ὅτεροι ἀπὸ τὸ οἰστύσιμο κάποιας ὑπέρτατης δόξας, δὲν ἥθελλον νὰ κοπιάσουν γιὰ νὰ προσθέσουν πάλιν τὶς πρόστες ἵσως νὰ ἔχαλοῦσαν τὶς δεύτερες. "Αν δὲν ἔχουν σήμερα τὰ Βοδενά τίποτε ἄλλο, ἔχουν δῆμος νερὰ καὶ πρασινάδα. Κάθε συνοικία ἔχει καὶ τὸ ποτάμι τῆς σὲ κάθε σταυροδρόμι, στὴ μέση κάθε δρόμου ὑπάρχει καὶ ἀπὸ ἕνα γεφύρι ξύλινο ἢ πέτρινο. Τρέχουν τὰ ποτάμια ἀνάμεσα στὴν πολιτεία μὲ διάφραγμα κλώσματα, σκορπίζουν τὸ κελάρισμά τους δροσερὸν καὶ χαρούμενο κινοῦν νερόμυλους καὶ ποτζουν κήπους· ζωγόνοιν χιλιάδες μουριές, πλατάνια καὶ ἄπειδα καρποφόρα δέντρα. Περνοῦν ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ σπίτια, καὶ οἱ γυναικες ἔχουν ἐκεὶ πάντα πρόσχειρο τὸ πλυνταριό τους, ὅπου πλένουν καὶ λευκαίνουν σιγοτραγουδῶντας.

Στὸ ἀνατολικὸν τοῦ βράχου μέρος πρέπει νὰ σταθῇ κανεὶς γιὰ νὰ χαρῇ δλάκαιοῃ καὶ μονοκόμματῃ τὴν δημορφιά, ποὺ ὑπὸ ἔσδιπλωθῆ ἐμπρὸς του. "Απ'" ἐκεὶ τὰ ποτάμια, ἀφοῦ τρέχουν ἀνάμεσα στὴν πολιτεία, κατρακυλοῦν κάτω πρὸς τὴν κοιλάδα, ἀφοισμένα τώρα, μὲ δρομῆν ἀνυπόταχτη, μὲ βοὴ καὶ πάταγο, ποὺ σκεπάζουν κάθε ἄλλον γύρω θόρυβον, ωσὰν ν' ἀφίνονται ἀλαλαγμοὺς δριαμβευτικούς.

Κάτω στὴν κοιλάδα ἡ βλάστησις φαρομανάει. Λογῆς-λογῆς δέντρα ήμερα, ποὺ καθένα στὴν ὁρισμένην ἀπὸ τὴν φύσιν ἐποχὴν εἶναι φορτωμένο καρπούς, δρυδόνονται δίπλα σὲ δγρια καὶ γύρω στὸν κορμούς τους διπλώνεται ὁ κισσός κι' ἀπλώνται τὰ φύλλα του τὰ πρασινόμαρα, ωσὰν νὰ θέλῃ νὰ τὸ ἀγκαλίσῃ ὅλα καὶ νὰ τὰ παρουσιάζῃ πάντα στολισμένα μὲ τῆς πρασινάδας τὸν πλοῦτο. Τὰ δροσόλαλα νερὰ κυλοῦν ἀνάμεσα σὲ λόχη μιθειά, σὲ πυκνὴ χλόη. Κι' ἀφίνονται νὰ σκορπίζεται τὸ μυστηριακὸ θέλγητρό τους ἀλση, ποὺ τὰ σκεπάζει κάποια σιγαλιά ἱερή, κάποια γαλήνη, μητέρα θρύλων φυσιολατρικῶν.

Ἐκεὶ, στὰ μυθολογικὰ τὰ χρόνια — καθὼς λέγει ὁ Ηρόδοτος — ἥταν οἱ κῆποι τοῦ Μίδα, δηποὺ αὐτόματα ἔβγαιναν τὰ ρόδα μὲ τὰ ἔσχητα φύλλα κι' ἀσύγκριτα στὴν εὐωδία. Ἐκεὶ οἱ Μακεδόνες ἔπιασαν τὸν Σειληγὸν καὶ τὸν ἔδεσαν, ἐνῷ ἔγγοιαστος τριγυροῦσε καὶ χαρακοποῦσε μέσα στὴ φυσικὴν δημορφιά. Τώρα ὑψώνεται ἐκεὶ ἔνα μοναστήριο — τῆς Ἀγίας Τριάδος — σκορπίζοντας τὴν δγια γαλήνη του καὶ συγκεντρώνοντας τὴν μιθειά λατρεία τῶν πιστῶν, πρὸς τὴν

τοισυπόστατη θεότητα, ποὺ ἥλθε νὰ νικήσῃ στὴ συνείδησι τῶν ἀνθρώπων τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου, σωριασμένους πιὰ σὲ ἐρείπια.

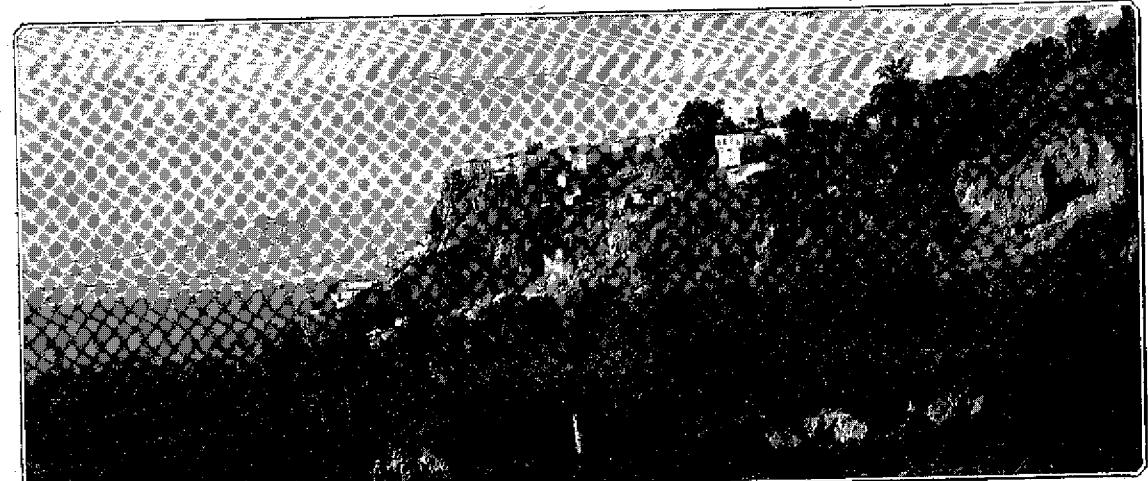
Στὸν μυθικὸν αὐτοὺς κῆπον τοῦ Μίδα ἀνασκαφές, ποὺ ἔγιναν ἐδῶ καὶ πενήντα χρόνια, ἔφεραν στὸ φῶς ἀγάλματα καὶ τάφους ἀρχαίους. Ἡταν, καθὼς λένε, οἱ τάφοι τῶν πρώτων βασιλέων τοῦ ἀρχαιότερου μακεδονικοῦ βασιλείου, τῆς Ἡμαθίας, ποὺ εἶχε πρωτεύουσα τὴν Ἐδεσσα. Αἴδηνες καὶ αἰώνες πέρασαν καὶ δὲν ἥμπορεσαν νὰ χαλάσουν τὴν δημορφιὰ τῆς χώρας αὐτῆς, ὅπως ἀπλώσαν τὸν χαλασμὸν καὶ τὸ σκοτάδι ἐπάνω στὴ δόξα τῆς καὶ στὴν ἴστορία τῆς.

"Εδεσσα, Αίγαι, Βοδενά.

Τρεῖς δνομασίες, ποὺ καθορίζουν τὸ χαρακτηριστικὸν γνωρίσμα τῆς πόλεως καὶ ἔχωρίζουν μαζὶ τὶς ἴστορικὲς τῆς τύχες.

Ἐδεσσα ὑπὸ εἰπῆ τόπος, ποὺ βρέχεται ἀπὸ πολλὰ νερά. Αίγαι οημαίνει πάλιν νερό, δταν πάρη κανεὶς τὴ λέξη στὴν ἀρχική τῆς σημασία. Βοδενά, ἀπὸ τὸ βουλγαρικὸ βόδα (νερό), ύπὸ εἰπῆ χώρα μὲ ἀφθονα νερά.

Μέσα ἀπὸ τὸ σκοτάδι, ποὺ σκεπάζει τὰ πρῶτα ἴστορικὰ χρόνια, μόλις ἔφερύγουν μερικὲς ἀναλαμπὲς γιὰ νὰ δεῖξουν θαμπά ποιά ζωὴ καὶ ποιά θέσιοι κρατεῖ στὴν ἴστορία τῆς Ἐδεσσα. "Η Ἡμαθία, δπως ἔλεγαν στὴν ἀρχαιότητα τὴ χώρα, ποὺ βρίσκεται μέσα στὴν περιοχή ποὺ δρίζεται ἀπὸ τὸν ποταμοὺς Ἀλιάκμονα καὶ Λουδία, καὶ ἔφθανεν ἔως κάτω στὴν παραλία, δποι ἔχονταν οἱ δύο αὐτοὶ ποταμοὶ, ἥταν τὸ πρῶτο μακεδονικὸ βασίλειον. Ο Ἡρακλείδης Κάρονος, ἔνας ἀπὸ τὸν ἀρχαιότερονς βασιλεῖς τῆς Ἡμαθίας ἔκυρε στὰ 814 π. Χ. τὴν Ἐδεσσα καὶ τὴν ἔκαμε πρωτεύουσα τὸν κράτους του, καὶ ἀπὸ τότε ἡ μικρὴ κι' ἀσήμαντη πολιτεία ἀρχίζει νὰ μπαίνῃ στὴν ἴστορία. "Η τοποθεσία δίνει κάτι ἀπὸ τὴ μεγάλοπρέπεια τῆς, ἀπὸ τὸ ἀγέρωχό της, ἀπὸ τὴ λαμπρότητά της καὶ τὴν ξαστεριὰ τοῦ δρίζοντός της στὸν βασιλεῖς τῆς Ἡμαθίας, ποὺ νοιώθουν μέσα τους τὴ δημιουργικὴν δρομή. Τὸ μικρὸ βασίλειον, ὅλο καὶ μεγαλώνει καὶ ἡ πρωτεύουσα του — φρούριο φυσικὸ κι' ἀπάτητο — γεννάει πάντα καὶ νέες φιλοδοξίες, ποὺ θρέφονται τώρα πιὰ μὲ τὸν Ἐλληνισμὸ τὴν ἰδέαν. K' ἔτοι δ' Ἀλέξανδρος Α' στὴν ἐποχὴ τῶν περσικῶν πολέμων θέλει νὰ ἀναγγωγίσῃ γνήσιος Ἐλλην καὶ ἀνακηρύσσεται τέτοιος στὸν Ὀλυμπιακὸ ἀγῶνας ἀπὸ τὸν ἔλλανοδίκας. Ἐξυπηρετεῖ τὴν Ἐλλάδα στὸν μηδικὸν πολέμους, δνομάζεται πολίτης Ἀθηναῖος, φιλοξενεῖ στὰ ἀνάκτορά του τὸν Πίνδαρον καὶ μπάζει τὴ Μακεδονία στὸν μεγάλο κύ-

ΤΑ ΒΟΔΕΝΑ

κρατοῦν τὶς διάφορες βάρβαρες φυλές, δσες

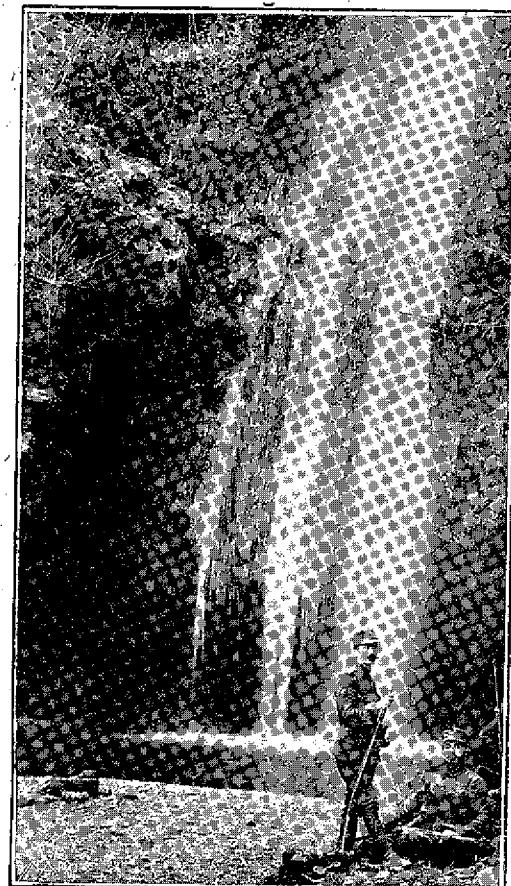
ἔφεραν τακτικὰ τὴν ἐρήμωσι καὶ τὴν καταστροφὴ σ' ὅλη τὴν Μακεδονία καὶ ἔχωριστά στὴν Ἐδεσσα, ποὺ οἱ ἀνθύπατοι καὶ οἱ διοικηταὶ τὴν είχαν ἔγυμνωσει ἀπὸ τὰ καλλιτεχνήματα τῆς καὶ τοὺς θησαυρούς της, καθὼς ἴστοροῦν δ' Τίτος Αἰβίος καὶ δ' Κικέρων.

Κ' ἔτοι σιγὰ-σιγὰ ἡ Ἐδεσσα ἡ Αίγαι ἀπὸ «nobilis urbs» δπως τὴν δνομάζει δ' Τίτος Αἰβίος, καταντάει πολιτεία ἀσήμαντη. Δὲν ἀκούεται πιὰ τὸ δνομά της παρὰ πολὺ σπάνια, ἴσαμε τὸν ἔναντον αἰώνα, δταν τὴν καινούρια δνομασία Βοδενά. Οι Βιζαντινοὶ χρονογράφοι τὴν ἀναφέρουν συχνὰ καὶ περιγράφουν τὴν δχυρότητα τῆς.

Μέσα στὴ μεγάλη πόλη τοῦ Ἐλληνισμοῦ μὲ τὸν βουλγαρισμόν, τὸ Βοδενά σημειώνουν ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες σελίδες. Στὰ 1001 δ' Βασίλειος δ' Βουλγαροκτόνος ἐπολιόρκησε τὴν παλιὰ πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας, τὴν ἔκυρε στὴν ἀδεια στὸν νικημένο Βούλγαρο φρούραρχο τῆς Δραελάν νὰ κατοικῇ στὴ Θεσσαλονίκη σαν φύλος του καὶ νὰ πάρῃ γνωτικὰ Ἐλληνίδα. Μὲ τὸ φύλο φύλος δὲ γίνεται. Μήτε τὰ φυλετικὰ μίση κοιμοῦνται ποτὲ γιὰ πάντα. Τρεῖς φορὲς δ' Δραελάν νὰ ἔπηγε μὲ τὸν Βούλγαρον τὴν ιστορία τὸν Βούλγαρον Αντοκράτορα, καὶ τὶς τρεῖς φορὲς πιάσθηκεν αἰχμάλωτος. Τὶς δύο πρῶτες δ' μεγαλύκαρδος Βασίλειος ἐσυγχωρήσει τὸν Δραελάν τὴν τοίτη τὸν ἔθανάτωσε.

Η μοιρα τῶν Βοδενῶν ἥταν νὰ γνωρίζῃ τώρα πιὰ πάντα τὴν καταστροφὴ καὶ τὸν τρόμο. Στὰ 1081 πέρασαν ἀπ' ἐκεὶ καὶ Νορμανδοὶ κι' ἀφισαν δυνατὰ τὰ σημάδια τῆς βαρβαρικῆς

έπιδρομής τους. Στά 1335 παρουσιάζεται έμπρος στήν όχυρωμένη καλά πολιτεία δι Κράλης τῆς Σερβίας Στέφανος Δουσάν. Δεκαέξι χρόνια τὴν ἐποιορκοῦσεν· ή ἀνδρεία τοῦ ὁρχοντος Λιγκού καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς ἐματαίωναν τὴν δρμὴν τοῦ Κράλη, ὡς ποὺ μερικοὶ προδότες τὸν ἔβοήθησαν νὰ τὴν κυριεύσῃ. Οἱ χρονογράφοι Καντακουζηνὸς σὲ λίγες γραμμὲς περιγράφει πῶς ή πολιτεία παραδόθηκεν ἀπὸ τὸν Κράλη στοὺς στρατιῶτες του γιὰ νὰ τὴν λεηλατήσουν καὶ ὑστερά νὰ τὴν πυρπολήσουν οἱ περισσότεροι κάτοικοι ἐζήτησαν καταφύγιο στὴ Βέρροια καὶ σ' ἄλλες πόλεις τῆς Μακεδονίας· καὶ ὅταν δὲ Σέρβος ἔψυγε, ξαναγύρισαν καὶ ἔκτισαν καινούρια σχεδὸν πολιτεία. Καὶ τέλος φθάνει καὶ ὁ τουρκικὸς χείμαρρος. Στά 1362 δι στρατηγὸς τοῦ Μουράτ Α', δὲ ἀρνητικοῦς Ἐθρενὸς βέης, κυριεύει τὰ Βοδενά. Η τουρκικὴ κυριαρχία θεμελιώνεται στὴν πρωτεύουσα τοῦ Καράνου ἄγρια. Απὸ τὴν πόλιν αὐτὴν ἔξε-

ΚΑΤΑΡΡΑΚΤΗΣ ΤΩΝ ΒΟΔΕΝΩΝ

κίνησε στὰ 1423 δὲ Τοῦρκος ὁρχοντάς τῆς Τουραχάν καὶ στρατηγὸς τοῦ Μουράτ Β', γιὰ νὰ φέρῃ τὴν καταστροφὴν στὴν Πελοπόννησο καὶ νὰ σύρῃ ἀπὸ πίσω του στὸ γυρισμό του 6,000 σκλάβους. Κάτω ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν τὰ Βοδενὰ ἔχασαν δλότελα τὸ παλὸ μεγαλεῖο τους δὲν ἔχασθηκαν μονάχα ή δμορφιὰ τῆς τοποθεσίας τους καὶ ή ἐλληνικὴ τους ψυχὴ.

Στὰ Βοδενὰ ἐπῆγα δταίν πιὰ — λίγες ήμέρες πρὶν — δι βασιλικὸς ὁρχοτράτηγὸς τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ είχε φέρει σ' αὐτὰ τὸν ἀρέα τῆς ἐλευθερίας καὶ είχε πάει καβάλλα στὴ μητρόπολι νὰ προσκυνήσῃ.

— "Ιμα!... νέμα!... ἄκουσα μιὰ μέρα νὰ φωνάζουν μερικὰ Ἐλληνόποντα, ἐνῷ ἔπαιξαν.

— Τί λέν αὐτά; φωτησα.

— Κοροϊδεύονταν τὴν βουλγαρικὴ γλῶσσα, μοῦ ἀπαντοῦν. Ιμα θὰ εἰπῇ «ἔχει» καὶ νέμα «δὲν ἔχει».

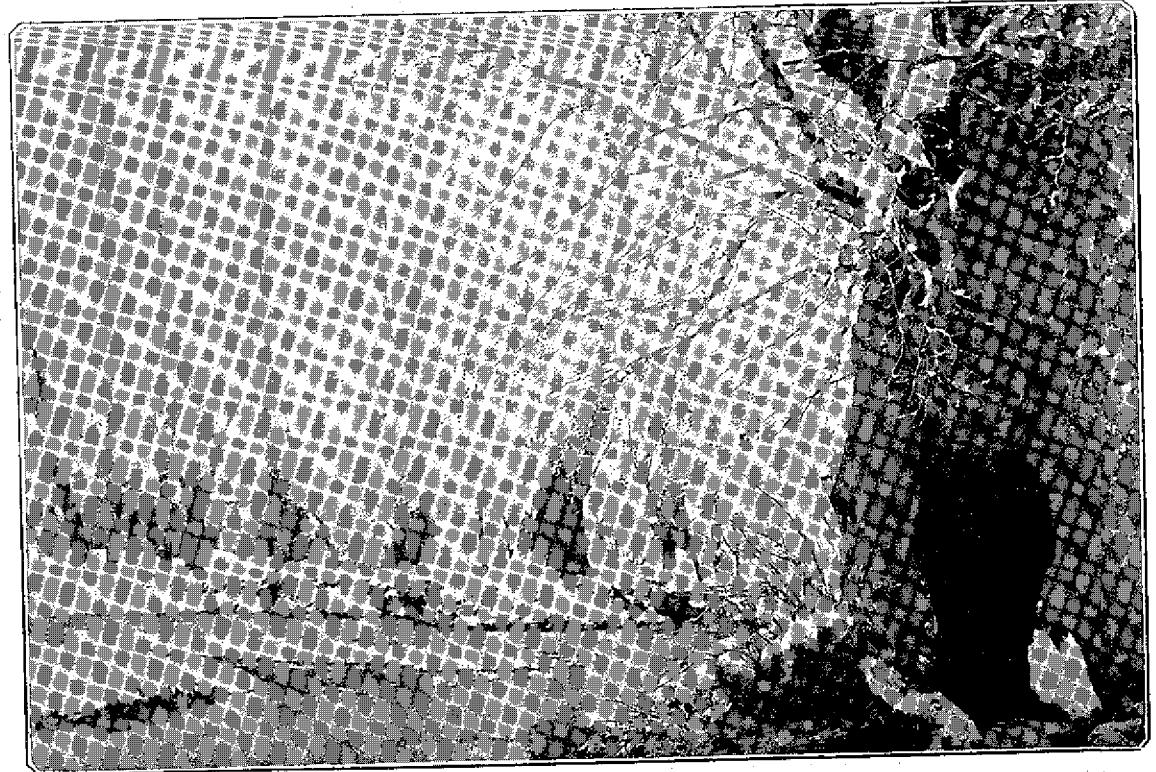
— Μὰ δὲ μιλοῦν βουλγάρικα οἱ Ἐλληνες;

— Οἱ γεόντοτεροι ναί· ή νέα γενεὰ δμως τὸ θαρρεῖ ντροπῇ κι' ἀτιμά καὶ μιλήσῃ βουλγάρικα. Τὰ Βοδενὰ εἶναι πολιτεία ἐλληνική.

Δὲν ἦταν ἀγάγηκη νὰ μοῦ τὸ εἰλητὴ ἀνθρώπινο στόμα. Η ἐλληνικὴ μητρόπολις, τὸ ἐπιβλητικὸν αὐτὸ κτίριο μὲ τὸ ἔξωτερικόν του, ποὺ σκορπίζει τὸν σεβασμόν, δπως δλα τὸ παλιὰ ίστορικὰ πράγματα, τὰ ἐλληνικὰ σχολεῖα, ή κοινότης, ποὺ συντηροῦσε γιατροὺς καὶ φαρμακεῖα γιὰ τοὺς φτωχοὺς, ή φιλαρμονική, τὰ οἰκοτροφεῖα γιὰ τὰ δρφανὰ Ἐλληνόποντα, τὸ ἔφωναζαν δυνατά.

Η πάλη τοῦ ἐλληνισμοῦ μὲ τὸν βουλγαριούμὸν ἦταν καὶ στὴν πόλιν αὐτὴν τὸ τελευταῖα χρόνια ἄγρια. Μὰ τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα ἐνίκησε πέρα γιὰ πέρα. Ἔδω καὶ πενήντα χρόνια οἱ Ἐλληνες μιλοῦσαν δλοι σχεδὸν τὸ μακεδονοσλαβικὸν ίδιωμα. Σήμερα ή ἐλληνικὴ γλῶσσα καθαρὴ ἀκούεται μέσα στὸν δρόμους καὶ σ' δλα τὰ σπίτια τῶν Ἐλλήνων. Η ἐθνικὴ συνείδησις είχε ἐνπνήσει δλότελα ἀπὸ καιρό, καὶ γι' αὐτὸ τὰ ἐλληνικὰ Βοδενὰ διεμαρτυρήθηκαν μὲ δρμὴν ἐναντίον τῆς συνθήκης τοῦ Ἀγ. Στεφάνου, ποὺ ηθελε νὰ τὰ προσκολλήσῃ στὴ μεγάλη Βουλγαρία.

Απὸ τοὺς κατοίκους ἔως 6,000 εἶναι Τοῦρκοι, 2,000 Βούλγαροι καὶ 4,000 Ἐλληνες. Μὰ τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα κυριαρχεῖ παντοῦ. Οἱ Βούλγαροι καταγίνονται στὰ ταπεινότερα ἐπαγγέλματα· οἱ Ἐλληνες κρατοῦν τὸ ἐμπόριο στὰ χέρια τους καὶ μόνον αὐτοὶ ἐσκέφθηκαν καὶ μπόρεσαν νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν κινητήριον δύναμιν τῶν καταρρακτῶν. Δύο νηματουργεῖα — τὰ μεγαλύτερα τῆς Ἀνατολῆς — ὑπάρχουν ἐκεῖ. Τὸ ἔνα κατά την κοιλάδα, μέσα σὲ μιὰ μεγάλη καὶ βαθειά χαράδρα, τὸ ἄλλο στὴν ἀνατολικὴ πλα-

ΤΑ ΒΟΔΕΝΑ ΧΙΟΝΙΣΜΕΝΑ

γιὰ τοῦ βράχου. Κινοῦνται καὶ τὰ δύο μὲ ἡλεκτρισμόν γιὰ τὴν παραγωγὴ του χρησιμοποιεῖται ή κινητήριος δύναμις τῶν νερῶν τῶν καταρρακτῶν. Υπάρχει ἀκόμη κι' ἔνα ἡλεκτροκίνητο σχοινοποιεῖον. Έκαποντάδες φτωχοκόριτσα καὶ γυναικες Ἐλληνοπόντας ἀπὸ τὰ Βοδενὰ καὶ τὰ περίχωρα ἐργάζονται σ' αὐτά. Οἱ ἐλληνικὸς πατριωτισμὸς βαδίζει σφιχτὰ χεροπιασμένος μὲ τὴν ἐλληνικὴν ἐπιχειρηματικότητα.

2726 χρόνια ἐπέρασαν ἀπὸ τὸν καιρό, ποὺ δι Ήρακλείδης Κάρανος ἔκαμε πρωτεύουσα τοῦ πορτού τους βασιλείου τῆς Μακεδονίας τὴν Ἐδεσσα. Οἱ τύχες καὶ ή ίστορία τῶν Βοδενῶν σ' αὐτὸ τὸ μεγάλο χρονικὸν διάστημα εἶναι ίστορία καὶ τύχες ὅλης τῆς Μακεδονίας. Η δόξα καὶ τὸ μεγαλεῖον ἀνθίσαν ἐπάνω στὸ δροπέδιον, τὸ νεροπλημμυρισμένο, καὶ σὰν ἀπὸ ἀετοφωλῆα σκορπίσθηκαν κάτω καὶ γέμισαν δλη τὴν ξακουστὴν χώρα κι' ὑστερα ἀπλώθηκαν στὴν οἰκουμένη μὲ τὴ μακεδονίτικη φύλαγγα. Καὶ κατόπιν δὲ ξεπεσμός. Σήμερα ξανανθίζει ἐκεῖ μιὰ νέα δρμὴ καὶ καινούριο ἀγέροι φυσάει ἐπάνω στὴν κοιλάδα. Τὸ μεγαλεῖο μπορεῖ νὰ ξαναγεννηθῇ.

"Ενας περίπατος ἀκόμη στὸ δυτικὸ μέρος τῆς πόλεως. Αφοῦ περάσῃ κανεὶς μέσ' ἀπὸ στενορόγυμια καὶ βγῇ ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, στέκει καὶ τάλι σὰν σαστισμένος νὰ θαυμάσῃ. Κῆποι, μηρὰ λειβάδια, ἀμπέλια, λοφίσκοι καταπράσινοι, μὲ καμπύλες χαροπιώνες καὶ πέρα υπερόγηψηλη ή κορυφὴ τοῦ Βερμίου δρόμου. Τὸ βουνήτο τοῦ δρμητικοῦ ποταμοῦ Βόδα ἀκούεται ἐκεὶ κοντά. Τρέχει ἀνάμεσα σὲ φουντωτὰ καὶ λεβεντόκορμα πλατάνια, ποὺ σκεπάζουν καὶ τὶς δύο δχμες του. Ο πλατὺς καὶ καλοφτιασμένος δημόσιος δρόμος ἀνοίγεται μεγεντικός, προκλητικός. Είναι — καθὼς λένε — δὲ διοισ δρόμος ποὺ είχαν χαράξει οἱ Ρωμαῖοι, ή περίφημη Ἐγγατία ὁδός, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Ἐπίδαμνον τῆς Πλλυρίας, περνοῦσεν δλη τὴν Μακεδονία καὶ τὴν Θράκη κι' ἐφινανεῖ ὕδως τὸν Πόντον τῆς Ασίας. Απλώνεται ἐκεῖ σὲ μεγάλο διάστημα ἔνα θέαμα, ποὺ μιλεῖ ὕσι στὴν ψυχὴ καὶ συνεπαίρεν τὴ φαντασία. Η φύσις δὲν ἐγνώρισε τὸν περιορισμὸ στὸ σκόπιον· τῆς δμορφιᾶς.

Καὶ φεύγει δὲ ξένος νοιώθοντας ἐναν δικήτο πόθο νὰ μονημονεύῃ πάντα μόνος του: Βοδενά, Βοδενά.

ΤΟ ΠΑΓΓΑΙΟΝ

Τὸ βουνόν, ποὺ τὸ ὄνομά του σήμερα τὸ προφέρει κάθε ἑλληνικὸν στόμα, ὑψώνεται εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν ἄκραν τῆς μακεδονικῆς χώρας ὁραῖον, ὑπερῷφανον, κατάφυτον. Υψώνεται ἀκόμη ὡς ἔνας παντοτεινὸς διαλαλητῆς τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς, ποὺ ἡνίσιεν ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς μυθολογικοὺς χρόνους ἔως σήμερα χωρὶς τὸ πέρασμα τῶν χρόνων νὰ τὴν ἔξαδυνατίσῃ.

Ἡ φύσις ἐσκόρπισεν ἀφθονα ἐπάνω εἰς αὐτὸ δλα τὰ κάλλη τῆς καὶ τὰ πλούτη τῆς. Ἡ ιστορία τὸ ἔκλεισεν εἰς τὴν περιοχήν τῆς ὡς ἔνα ἀπὸ τοὺς ἔξαιρετικοὺς ἐκείνους τόπους, διόπου τὰ γεγονότα ἔξετυλχθῆσαν μὲ τραγικὸν μεγαλεῖον. Αχμῇ καὶ παρακμῇ πόλεων, περάσματα λαῶν, μάχαι πολύνευροι, θρίαμβοι καὶ καταστροφαὶ ἀνδρῶν, ποὺ ἐκράτησαν εἰς τὰ γέραια τῶν τὴν τύχην Κρατῶν καὶ Ἐδωλῶν, εἶναι ἡ συνολικὴ ιστορία τοῦ Παγγαίου δρους.

Τὸ δρος Παγγαίον καὶ Πάγγαιον κατὰ τοὺς ἀρχαίους — Πιριάρι κατὰ τοὺς νεωτέρους καὶ Πιλάφ - Τεπὲ κατὰ τοὺς Τούρους — ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν δύνην τῆς Κερκινίτιδος τῶν δραχαίων λίμνης — τῆς λίμνης Ἀχινοῦ ἢ Ταχινοῦ τῶν νεωτέρων — καὶ ἀπὸ τὸ μεσημβρινὸν ἀκρον τῆς καὶ μὲ πλαγίαν βιορειοανατολικὴν κατεύθυνον ἐπείνεται μέχρι τῆς κοιλάδος τοῦ σημερινοῦ Πραβίου καὶ τῶν τεναγῶν τῶν Φιλίππων. Αἱ τελευταῖαι ὑπώρειαι τοῦ πρὸς βιορρᾶν ἀπλοῦνται ἡρέμα διὰ νὰ συναντήσουν τὰς μεσημβρινὰς τοιωτάς τοῦ Μενοίκου δρους, οὔτως ὥστε τὸ Παγγαίον νὰ φάνεται ὡς συνέχεια τῆς μεγάλης δροσειρᾶς τοῦ Ὁρβήλου. Πρὸς νότον αἱ ὑπώρειαι τοῦ ἔνοιηνται μὲ τὰς ἀρχικὰς τοῦ δρους Συμβόλου ἢ Νέας Πιαρίας, τοῦ ἐπεινομένου κατὰ μῆκος τῆς παραλίας εἰς τὸν Στρυμονικὸν κόλπον. Καταλαμβάνει δηλαδὴ τὸ ήμισυ περίτου τοῦ μεσημβρινοῦ δρίον τῆς ἀρχαίας τῶν Ἡδωνῶν χώρας ἢ τῆς σημερινῆς Ζήχνης. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τοῦ εἶναι ἔως 1500 μ.

Ὑπώρειαι εὐγραμμοί, κοιλάδες γραφικαί, κλιτύες σύνδενδροι, ἀκροωρεῖαι διόπου ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι ἐλαφρὰ καὶ διαυγῆς, δὲ ἀηρὸς ἀρωματῶδης καὶ γεμάτος δέιγμον, καμπυλώσεις καὶ πτυχαὶ ἐδάφους χαριτωμέναι ἀποτελοῦν τὸ σύνολον τῶν φυσικῶν καλλονῶν του, ἐνῷ ἡ πλουσία βλάστησις, ἢ κατὰ τὴν ἀνοιξιν κυρίως δρυσιακὴ τῶν ἀνθέων πληθύσσει, εἰς τὴν ἀμυνάν της κατὰ τῶν πολιορκητῶν Ἀθηναίων καὶ ὑστερον—μετὰ χρόνους πολλοὺς — τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον νὰ ἀπέραντος ἀνθέων, μαρτυροῦν τὴν γονιμότητα

τῆς γῆς. Καὶ μέσα εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς αὐτῆς μὲ τὸ ὑπέρωνθρον χρῶμα κρύπτεται ἄλλος πλούτος ἀπὸ μεταλλεύματα χρυσοῦ, ἀργύρου, χαλκοῦ, σιδήρου, μολύβδου.

Κανὲν ἀπὸ τὰ δῶρα τῆς εἰς πλοῦτον καὶ ὕραιότητα δὲν ἀφησεν ἡ φύσις, ποὺ νὰ μὴ τὸ χαρίσῃ εἰς τὸ δόρος αὐτό. Τὰ παντοειδῆ ὑψίκορμα ἄγρια δένδρα, ποὺ παρέχουν ἔυλειαν ναυπηγῆσιμον καὶ ἀλλήν πολύτιμον, ὑψώνονται πλησίον τῶν ἀπειραθίμων καρποφόρων καὶ τὰ ἀγριολούσουδα φυτρώνουν μαζὶ μὲ τὰ εὐγενέστερα τῶν ἀνθέων καὶ διπλα εἰς τὰ ὄρδα — τὰ ὄρδα τοῦ Παγγαίου τὰ θαυμαστὰ ἀπὸ τοὺς μυθολογικοὺς χρόνους ἔως σήμερον. — Νομίζει κανεὶς διτὶ ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἀεννάδως ἀνθοῦσαν αὐτὴν φύσιν, εἰς ὅλην τὴν ἀρωματῶδη ἀτμόσφαιραν καὶ εἰς τὴν σπαργώσης γονιμότητος γῆν πλανᾶται ἀκόμη καὶ τὴν γεμίζει ἡ ἐρωταπαθῆς ψυχὴ τῆς Φυλλίδος, τῆς κόρης τοῦ Θρακὸς βασιλέως, ποὺ ἀφοῦ ἐπερίμενε ματαίως ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸν μνηστῆρα τῆς, τὸν οὐδὲν τοῦ Θησέως, ἐκρεμάσθη, καταρωμένη δλους τοὺς Ἀθηναίους, εἰς τὰς Ἐννέα Οδούς, τὴν κατόπιν Ἀμφίπολιν, διὰ νὰ στολισθῇ μὲ τὸ ὄνομα τῆς ἢ χώρα ἢ μεταξὶ τοῦ Παγγαίου καὶ τοῦ πρὸς βιορρᾶν αὐτοῦ ποταμοῦ Ἀγγίτου, ποὺ χύνεται εἰς τὴν Κερκινίτιδα λίμνην.

Ο πλοῦτος καὶ ἡ ὡραιότης τῆς χώρας αὐτῆς ἔφεραν ἐκεῖ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς λαοὺς καὶ λαοὺς διὰ νὰ γίνουν κύριοι τῆς Θράκης, Πέρσαι, Ἀθηναῖοι, Λακεδαιμόνιοι, Μακεδόνες, Ρωμαῖοι, Νοσμανοί, Φράγκοι, Τούρκοι, ἀλλαὶ βάρβαροι φυλαὶ συνεχόρτησαν μάχας πολυνέκρους. Ο Ἡρόδοτος, δ Θουκιδίδης, δ Δημοσθένης, δ Διόδωρος, δ Στράβων, δ Δίων Κάσσιος, Λατῖνοι συγγραφεῖς, Βυζαντινοὶ χρονογράφοι ἔξιστόρησαν τὰ αἰματηρὰ γεγονότα μαζὶ μὲ τὴν ὁραιότητα καὶ τὸν πλοῦτον τῆς χώρας, διόπου ἡγωνισθῆσαν δλοι αὐτοὶ οἱ λαοὶ διὰ νὰ περάσουν ἀλληλοδιαδόχως νικηταὶ καὶ νικημένοι.

Ἡ ιστορία τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου εἶναι γεμάτη ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων κατὰ τὰ μέρη αὐτά, διόπου ἡκμασαν τόσαι καὶ τόσαι ἑλληνικαὶ πόλεις μεγάλαι καὶ ἴσχυραι. Ἡ Ἀμφίπολις, ποὺ εἶδε τὸν Λακεδαιμόνιον στρατηγὸν Βρασίδαν νὰ φονεύεται ὡς ἀληθινὸς ἥρως εἰς τὴν ἀμυνάν της κατὰ τῶν πολιορκητῶν Ἀθηναίων καὶ ὑστερον—μετὰ χρόνους πολλοὺς — τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον νὰ ἔκπινῃ ἀπὸ αὐτὴν διὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ κό-

ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΤΟΥ ΠΑΓΓΑΙΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ

σμού, ἡ Ἡιών, ἡ Γόζζωρος, ἡ Μύρκινος, ἡ Φάγρη, ἡ Πέργαμος ἐκλεῖσθησαν μὲ τὴν δυνατὴν ἐκδήλωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος των καὶ ἐδοκιμασαν ὅλας τὰς τύχας τῆς φυλῆς εἰς τὸν ἀδιάκοπον ἀγώνα τῆς πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐπιδρομεῖς. Σήμερον αἱ περισσότεραι ἀπὸ αὐτὰς δὲν σώζονται οὐτε εἰς ἐρείπια, δὲν ἀποτελοῦν παρὰ ίστορια μόνον σημεῖα. Ἄλλῃ εἰς κάθε τοῦ Παγγαίου ὑπώρειαν, εἰς κάθε ηλιτύν, εἰς κάθε πτυχήν τοῦ ὑπάρχοντος τοῦ ὑπάρχοντος ἐρείπια ἀρκετά, συντρίμματα ἀγαλμάτων καὶ ἀλλων μνημείων, πλάκες καὶ στήλαι ἐνεπίγραφοι διὰ νὰ μαρτυροῦν τὸ μεγαλεῖον τοῦ κόσμου, ποὺ ἐλαμψεν ἀλλοτε ἐκεῖ, καὶ διὰ νὰ διηγοῦνται. Ξωηρῶς ποία ἑλληνικὴ ζωὴ ἡνίσιε γεμάτη λαμπρότητα καὶ ἀκμήν.

Εἰς τὰ παλαιὰ χρόνια τὸ Παγγαίον ἦτον δότοπος τῆς ἐπιδρομῆς λαῶν καὶ τὸ θέατρον μυριονέκρουν μαχῶν ἐνεκα τοῦ πλούτου, ποὺ ἐκρύπτειο εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς καὶ ποὺ ὑπάρχει ἀκόμη. Σήμερον δ πλοῦτος εἶναι καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, διόπου καλλιεργεῖται ὁ καπνός. Καὶ τὰς ἀρχαίας ἑλλη-

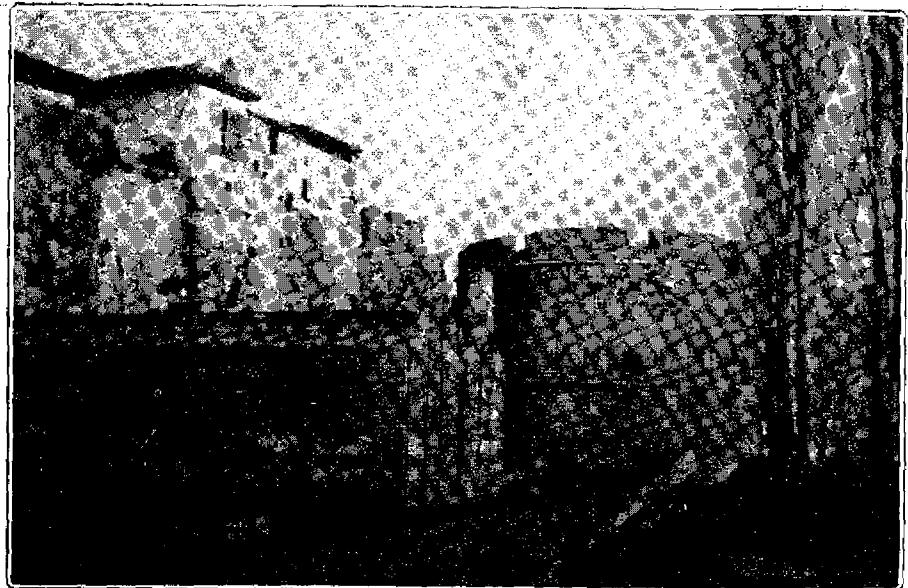
νικὰς πόλεις ἀντικατέστησαν ἀνθηρὰ χωρία καὶ κωμοπόλεις, κτίσματα τῶν γηγενῶν κατοίκων, ποὺ μέσα εἰς τὴν πάροδον τῶν χρόνων καὶ τὰς οὐληοὺς δοκιμασίας δὲν ἐλησμόνησαν ποτὲ τὴν ἑλληνικὴν ἐθνικότητα των. Πενήντα καὶ πλέον τοισταῖα φυτώρια τῆς ίδεας τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀνεγείρονται ὑπερήφανα καὶ ὡραῖα εἰς τὰς ὑπαρείας καὶ τὰς ηλιτύν τοῦ Παγγαίου, διόπου ἡ ἑλληνικὴ ζωὴ φανερώνεται μὲ δλῆν τὴν δύναμιν τῆς καὶ μὲ δλῆν τὴν ἀφέλειαν καὶ ἀγνότητα τῶν ἥθων καὶ ἔδιμων.

Τὰ Λακοβήκια, ἡ Ποδογόριανη, ἡ Μεσορόπη, τὸ Σέμαλτον, τὸ Ροδολεῖβος, ἡ Νικησιανη, τὸ Παληοχώρι, δλα τὰ ἑλληνικάτατα εἰς τὴν γλώσσαν καὶ φρόνημα χωρία γράφουν εἰς τὴν ιστορίαν τοῦ σημερινοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ Παγγαίου τὰς ὡραιοτέρας τῶν σελίδων.

Ποία θὰ εἶναι ἡ τύχη των;

Μέγα ἐρωτηματικόν, ποὺ μᾶς ἀνησυχεῖ δλους στερεὸν ἀπὸ δόσα διαπόστον ἐκεῖ ἐπάνω οἱ σύμμαχοί μας Βούλγαροι, δλε τὴν καταστροφήν καὶ τὴν ἐρήμωσιν, ποὺ ἐσκόρπισαν εἰς εἴκοσι καὶ πλέον χωρία

ΤΡΙΦΙΛΟΣ

ΔΥΡΡΑΧΙΟΝ

* ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΛΗ *

Σιγά μὲ βῆμα βαρὺ πῆρε δ Μίδας τὸ δρόμο τοῦ σπιτιοῦ του. Οἱ φύλοι του τοῦ εἶχανε πῆ πώς Ἰωσαφάτος θὰ φεύγανε, καὶ τὸν ἀποχαιρετίσανε. Αἰσθανόταν γεμάτη τὴν καρδιά του λύπη, ἀλλὰ μιὰ πεποίθησι ποὺ εἶχε, πῶς δὲν θὰ γινόταν πόλεμος, τὴν μετόιαζε.

“Η νύχτα ἡτανε σκοτεινή, δίχως ἀστρα. Σύννεφα ἀπλώνονταν καὶ ἔφερναν τὸν φόβο τῆς βρογχῆς.

Βροχὴ καὶ πορεῖες!...

“Εκύταζε τὸν οὐρανὸν γιὰ νὰ τὸν ἰδῃ νὰ ξανοίγῃ, νὰ φαίνωνται τ' ἀστρα.

— Άλλὰ μὴν εἶναι γιὰ μιὰ μέρα; σκέφθησε.

Θυμήθηκε ἔπειτα πῶς μὲ τὴ λύπη αὐτὴ εἶχε λησμονήσει τὸ γλυκὸ προσωπάκι τῆς Μαργαρίτας, ποὺ ἀλλοτε πάντα στεκόταν στὸ νοῦ του. Καὶ δ ἀδελφός της στρατιώτης!...

Γιὰ λίγο τὸν εἶχε ἰδῇ ἀπ' ἔξω ἀπ' τὸ σπίτι του, ἐνῷ ἀπ' τὸ παραθύρῳ ἔσκυψε καὶ τοὺς κύταζε τὸ μελαχροινὸν προσωπάκι τῆς Μαργαρίτας. Καὶ θυμάται πῶς δὲν εἶχε διόλου ἀπ' τὴν παλῆα δρεξὶ γιὰ δισταῖα δ ἀδελφός της, ἀλλὰ φεύγοταν νὰ εἶνε κυριευμένος ἀπὸ μιὰ ταραχή, ἀπὸ ἔνα φόβο.

Μαζὶ σκέφθηκε πῶς πόσοι δίχως θάρρος ἐσέρ-

νονταν ἔξω νὰ σκοτωθοῦνε!... Τὶ μαρτύριο μεγάλο γι' αὐτούς! Πάλι οἱ ἰδέες του γιὰ τὴν πατρίδα, γιὰ τὸν πόλεμο βγῆκαν δγριες στὴ μέση.

Κοντὰ σ' ἔνα μεγάλο φαρμακεῖο ποὺ δυνατὸς φωτισμός του φωτίζε ἔξω καὶ τὸ πεζοδόμο, εἶδε ἔνα στρατιώτη μ' ἔνα δέμα στὴ μασκάλη νὰ ἔρχεται.

— Βρέ!... ἔκανε καὶ στάθηκε.

— Ο στρατιώτης μὲ τὸ δέμα τὸν πλησίασε.

— Βλέπεις χάλια; τοῦ εἶπε.

— Γιατί; τοῦ ἀπήντησε δ Μίδας, δὲ βλέπω χάλια! Στρατιώτης εἶσαι!...

— Γιὰ τὸ Θεό!... Φρίκη!... Στρατός!... Εάρεις τί θὰ πῇ στρατιώτης; “Ενα πρᾶγμα, ποὺ πάνει νὰ εἶνε ἀνθρωπος!...” “Ἄσε με!... Τάχουμε πῇ πιοτεύω καὶ ἀλλοτε, ἀλλὰ τότε, βρισκόμαστε σύμφρωνοι.

— Καὶ τώρα τὸ ἴδιο... Γιὰ πές μου, ποὺ πᾶς;

— Νά!... Πάω τὰ δοῦχα μου τὰ ἀνθρώπινα σὲ μιὰ πατριώτισσά μου!

Εἴπανε κάτι ἀκόμα καὶ χωρισθήκανε.

“Ο Μίδας προχώρησε ἔχοντας στὸ νοῦ του τὸν στρατιώτη.

Πόσο δίκαιο εἶχε δ στρατιώτης! “Ηξερε τὶς ἰδέες του καὶ τὶς εὑρισκε δίκαιες καὶ καλές! Ο καὶ μένος δ Φουλάρας!...

Θυμήθηκε τὸν μπόγο ποὺ κρατοῦσε. Μέσα καὶ θὰ βρισκότανε τὸ λιγδωμένο καφετί του καπέλο, τὸ σταχτὶ διγέ πανταλόνι καὶ τὸ μαῦρο σακίδιο μὲ τὶς φαγωμένες κοινητότητες!... “Αν σκοτωνότανε;... Θὰ ἔμενε τὸ καφετί καπέλο?...

— “Ε, τὸν καὶ μένο!...

Καὶ γιὰ νὰ τὴν σβύσῃ, νὰ τὴν σκορπίσῃ αὐτὴ τὴ σκέψη εἴπε:

— Εὐτυχῶς δὲ θὰ γείνη τίποτα!...

— Ετσι ἔφθασε στὸ σπίτι του.

— Ανοιξε καὶ σιγά μπήκε μέσα. Πέρασε τὸ διάδρομο τὸν σκοτεινὸν καὶ βρέθηκε στὸ δωμάτιό του.

“Ησυχία βαθεὶα σ' δλο τὸ σπίτι. Οἱ ἀδελφές του θὰ κοιμώντανε. Αὐτές, καθὼς τὸ λέγανε καὶ οἱ ἰδιες, πλαγιάζανε μὲ τὶς δρυιδες.

Ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι εἶχε στὸ νοῦ του τοὺς φίλους του.

Αὔριο θὰ τοὺς ἔβλεπε, ἀραγε, πάλι ή θὰ φεύγανε...

“Υστερα θυμήθηκε μιὰ διασκέδασι ποὺ εἶχανε κάνει τὶς ἀποκρήνες καὶ διοτοις εἶχε φέρει πολὺ φύλους, ποὺ βρισκόταν ἔκει, τί φωνές ἔργαζε!... Καὶ ἔπειτα, δταν ἔκεινη ἔβγαλε τὴν προσωπίδα της, αὐτὸς ἔπεσε χάμιο ξητώντας νὰ φιλήσῃ τὰ παπούτσια της!...

“Ο υπνος τὸν τύλιξε στὰ βρόχια καὶ τὸν ἔφερε στὸν δικό του κόσμο.

Στεκόταν ἔξω ἀπὸ παραθύρῳ ἐργοστασίου καὶ ἔβλεπε μέσα, δπου σ' ἔναν τεράστιο ἀργαλεϊδ

υπῆρχε, σὰν νὰ ὑφαίνετο, ἔνα πανί μεγάλο, ἀπέραντο μαῦρο, πένθιμο!...” Απ' τὴν δροφή κλωστές, πλῆθος, λεπτές, λεπτές, δμοιες μὲ δράχης, μαῦρες δμως, πέφτανε, κατέβαιναν...

“Εγα πρωὶ δ Μίδας βάδιζε σιγὰ περινῶντας ἀπὸ χωράρια.

Τὰ σύννεφα ἔκαναν νὰ ἀραιώσουν, ἀλλὰ ἄλλα ἔρχοντανε καὶ δ οὐρανὸς πάλι γέμιζε ἀπ' αὐτά. “Ο δνεμός φυσοῦσε δυνατός. Ερημιὰ ἤτανε γύρω. Ορνιθες βόσκανε.

Κοντὰ σὲ μιὰ γέραφρα καὶ σὲ δένδρα ψηλὰ ποὺ φωνάζανε, φωνάζανε ἀφίνοντας πλῆθος φύλλα νὰ πέφτουνε, δυὸς γυναικες εἶδε νὰ ἔρχονται ξεμάλλιαστες, κρατῶντας μικρὰ μάχαιρια στὰ χέρια. Ή μιὰ τραγουδοῦσε χωρίς νὰ τὸν προσεξεη διόλου. Θὰ πήγαιναν γιὰ χόρτα, βότανα.

Εθαύμασε δ Μίδας γιὰ τὴν ξενοιασιά τους, ποὺ ἐνῷ ἐπάνω σκοτώνονταν, αὐτές ἤτανε χαρούμενες!

Μὰ καμίὰ ἀπ' αὐτές δὲν εἶχε δικό της ἐκεῖ;... “Ο πόλεμος εἶχε λίγες ημέρες ποὺ εἶχε ἀρχίσει, καὶ κάθε τόσο ἔρχονταν εἰδήσεις μαχῶν καὶ νικῶν.

Εστριψε καὶ ἔπεσε σὲ μικροὺς δγκους χωμάτων καὶ ἔτσι τὶς ἔχασε, καὶ μόνο τὸ τραγούδι τῆς μαυριδερῆς ἀκουγε γιὰ λίγο ἀκόμα.

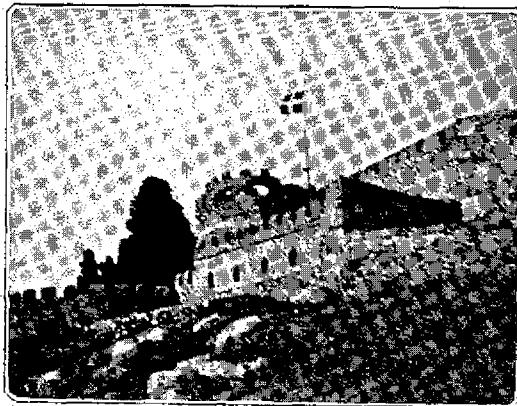
Ζήτησε ἔνα πέρασμα, τὸ βρῆκε καὶ προχώρησε. Ερημιὰ καὶ κεῖ.

Κάτω, μέσα στὸ ρέμα, εἶδε δυὸς παιδάκια μὲ

“Απειρος λαὸς καιρετῷ μὲ σημαῖας τὸν ελληνικὸν στόλον εἰς τὸν Μούδρον

* Τέλος — Η ἀρχὴ εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος.

Η ελληνική σημαία σε το φρούριον τῆς Μιτιλήνης

ποδιές νὰ παιζουνε. Τὰ δένδρα βουτίζανε, φωνάζανε.

Απ' τὸ μεγάλο δρόμο ἔνα αὐτοκίνητο μὲ στρατιώτες πέρασε γρήγορο. Ο νοῦς του πάλι σήγησε στὸν πόλεμο, ἀλλὰ μαζὶ, τὸ μελαχρινὸ πρόσωπο τῆς Μαργαρίτας φάνηκε. Εἶχε μέρες νὰ τὴν ἰδῃ καὶ ἐπεθύμησε νὰ τὴν ἔβλεπε. Σκέφθηκε νὰ περάσῃ ἀπ' τὸ σπίτι τῆς κάνοντάς τάχα διτὶ πηγαίνει νὰ ὁστήσῃ γιὰ τὸν ἀδελφό της . . .

Σταμάτησε καὶ θύμωσε γιὰ τὴ διαγωγὴ του. Ο Παντούδας ἦταν φίλος του, καὶ αὐτός! . . .

Βρήκε δόμως γρήγορα τὴ δικαιολογία. Μὴ τὸ ἔκανε γιὰ νὰ παίξῃ; . . .

Καὶ υστερεά ζήτησε νὰ ἰδῃ ἀν βρισκόταν ἀγάπη γιὰ τὸν φίλο του καὶ ἀγωνία γιὰ τὴν τύχη του καὶ εὐχαριστήθηκε ποὺ νόμισε διτὶ διέκρινε νὰ ἔχῃ!

Σιγά, σιγά εἶχε φθάσει σὲ μιὰ πλατεῖα ποὺ γύρω κῆποι, δένδρα πυκνὰ τὴν ἔκλειναν. Ἐκεῖ ξαφνικὰ ἀκούσεις στρατιωτικὰ προστάγματα καὶ στρέφοντας εἶδε μιὰ γραμμὴ ἀνθρώπων μὲ πολιτικὰ νὰ βγαίνῃ ἀπ' τὰ δένδρα. Ἐμπρὸς ἀπ' ὅλους βάδιζε ἔνας νέος μὲ στρογγυλὸ κεφάλι, κατασρὰ μαλλιὰ καὶ ὑπούμπλικα μικρὴ σταχτὶ λιγδωμένη ποὺ στεκόταν στὴν ἄκρη τοῦ κεφαλιοῦ του σὰ βαλμένη κεῖ μὲ προσοχὴ μὴ τοσαλακωθῇ. Καὶ ἔκανε ἔνα βήμα ποὺ κάθε ἄλλο ἦταν παρὸ στρατιωτικό. Ἰσως νὰ ἔμοιαζε μὲ βήματα κάποιου ἀγνώστου χοροῦ. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι δὲν βαδίζανε καλύτερα. Ο καθένας εἶχε δικό του βάδισμα, λές καὶ ἦταν καὶ ἐπίδειξη διαφόρων βαδισμάτων. Ἐνας Κρητικὸς ἀδύνατος καὶ ψηλός, σχεδὸν κοκκαλιάρης, βάδιζε σὰ νὰ σκαρφάλωνε σὲ βράχια καὶ πίσω ἔκλεινε τὴ γραμμὴ σὰν οὐρά της, ἔνας χονδρός, χονδρός μεσόκοπος μὲ ύφος ταβερνιάρη, ἥ μπακάλη.

Κοντὰ στὴν πλατεῖα αὐτὴ βρισκότανε τὸ σπίτι τῆς Μαργαρίτας. Ἐκύταξε τὴν ὡρα καὶ εἶδε πῶς ἦταν ἀκόμα νωρὶς γιὰ νὰ πάρῃ.

Σάλπιγγες πέρα ξαφνικὰ ἀκούσθηκαν. Ο κόσμος ἔτρεχε πρὸς τὰ ἔκει. Καὶ ὁ Μίδας προχώρησε γρήγορος τραβιγμένος ἀπ' αὐτές. Κάτι στὴν ψυχὴ του, σὰ βάθη τῆς ἔκανε νὰ λάμψῃ, ἀλλὰ συφρόγυντας τὰ φύδια τὸ ἔδιωξε.

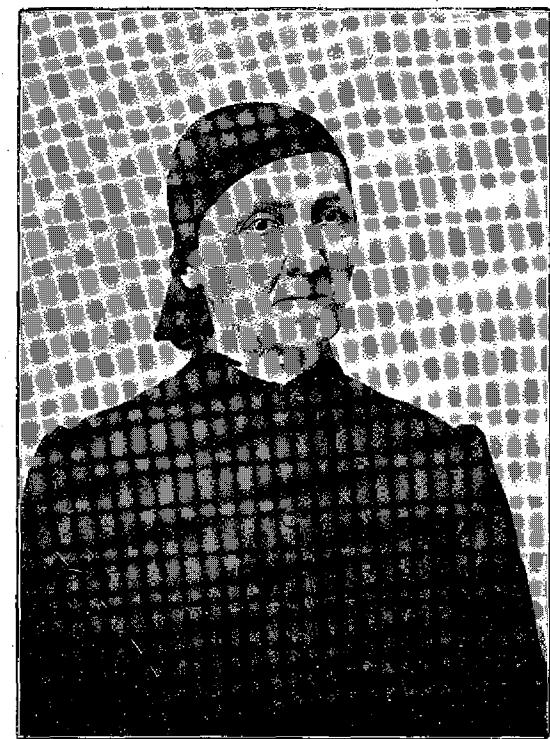
Καὶ ὁ στρατὸς ἔρχόταν. Οἱ σαλπίχται πρῶτοι. "Οὐλα πλῆθος λάμπανε μέσα στὴ σκόνη ποὺ ὑφωνότανε.

"Ἐνας σαλπίχτης μαυριδερὸς βάδιζε κουτσαίνοντας λίγο. Κείνη τὴ στιγμὴ ἥ μιὰ γραμμὴ τῶν σαλπίχτων ἔπαιψε καὶ ἀρχίσει ἥ ἄλλη.

Κύιαζε μήπως ἰδῃ μορφὲς γνωστῶν.

Μιὰ παχουλὴ μορφὴ εἶδε, μελαχροινή, ποὺ δύμως τὴν εἶχε γνωρίσει δὲν μπόρεσε νὰ θυμηθῇ. Καὶ τοῦ στρατιώτη τὰ μάτια τὰ μαῦρα, τὸν εἶδαν, τὸν κυτάξανε καλά.

Καὶ περνοῦσαν μὲ βήμα ταχτικὸ καὶ σταθερὸ μορφὲς νέων γνωτές, ποὺ ἔβλεπε στοὺς δρόμους, στὶς πλατεῖες. Στὸ πρόσωπο ὅλων σχεδὸν φαινόταν συγκίνηση, μιὰ ἀγωνία γιὰ τὸ σπίτι τους, γιὰ τὰ ἀγαπημένα πρόσωπα ποὺ ἀφίναν καὶ πίστευαν πῶς δὲ θὰ δοῦνε πιά.

Γερόντισσα τῶν Ιωαννίνων — Φωτογρ. Άλκη. Μ. Λαμπτερινός

Αἰσθανότανε ζάλη στὸ πέρασμά των καὶ στὴν προσπάθεια ποὺ ἔκανε νὰ ἰδῃ.

— Πόλεμος! . . . σκέφθηκε, καὶ λύπη τοῦ ἥλθε μεγάλη γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ δύμοιοι μὲ τὰ σφαχτά, μὲ τὰ τραγιά σεργόνταν στὸ στραγεῖο, μὲ τὴ δέλησι τὴ δικῆ τους νεκρωμένη, σκλαβωμένη σὰν ἀπὸ κάποιο μυθικὸ δράσκοντα.

Κοντά του εἶχανε σταθῆ δυὸ δεσποινίδες μὲ μαῦρα, ἔχοντας τὶς δυμπρέλες ἀνοιχτές, γιατὶ ὁ ἥλιος εἶχε φανῆ. Τὴ μορφὴ τους, ὁ Μίδας, δὲν μπόρεσε νὰ ἰδῃ, γιατὶ κρυβόταν ἀπ' τὶς δυμπρέλες. Λίγα βήματα πιὸ πέρα μιὰ γυναικούλα τοῦ λαιοῦ ἔκλαιε.

Θέλησε νὰ τραβηθῇ ἀλλὰ τὴ στιγμὴ κείνη ἥ καρδιά του χτύπησε δυνατά. Τὰ μάτια του ἀντικρυσθήκανε μὲ τὰ μάτια ενὸς στρατιώτη, ποὺ τὸν κύταξε ἀγρια, θυμωμένα.

Ο Θυμούλης στρατιώτης! . . . Στὴ γραμμὴ κι' αὐτὸς μὲ τὸν ἄλλον αἱματωμένους ἔφευγε!

Ο Μίδας ἔκανε διτὶ κυτάξεις ἄλλον μὲ ἀδιαφορία. Τὸν εἶδε ἔπειτα νὰ χάνεται μέσα στὸ πλῆθος τῶν ἄλλων ποὺ ἔχόνταν.

Αἰσθάνθηκε νὰ ἐλαφρώνεται ἀπὸ κάποιο βάρος καὶ ξαφνικὰ μιὰ σκέψη κακιὰ τοῦ ἥλιθε. Ισως αὐτὸς δὲν θὰ γλύτωνε, καποια σφαλρὰ ἔχθρικά!

Ἐδύμωσε γιὰ τὴ σκέψη αὐτῆς κακιά, ἀλλὰ μ' ὅλο τὸν θυμό του ἥ σκεψή αὐτῆς ἔμεινε, βαθειά δόμως, σὰν κρυμμένη.

Καὶ ὁ στρατὸς περνοῦσε. Καὶ περνοῦσαν τὸν ἔργασία του γιὰ νὰ φέρῃ μὲ τὸ νοῦ του πῶς τοῦ μιλοῦσε ἥ Μαργαρίτα, πῶς τὸν κύταξε καὶ νὰ θυμηθῇ τὰ λόγια της. Κοντὰ ἔκει εἶχε τὴ μορφὴ της ποὺ εἶχε σχεδιάσει μιὰ μέρα, καὶ τώρα καθὼς τὴν βλέπει, σκέπτεται νὰ κάνῃ ἄλλη, διποὺ τὸν κύταξε, διποὺ τὸν μιλοῦσε.

Ο πόλεμος εἶχε χαθῆ ἀπὸ τὸ νοῦ του καὶ μόνο ἥ ἐνθύμηση τοῦ Θυμούλη ἔκανε νὰ φανῆ, ἀλλὰ μὲ ἀταραξία τὴν εἶδε.

Τὸ ἀπόγευμα προσπάθησε νὰ ἐργασθῇ. Κάθε

Σουλιώτισσα τῶν κεδρῶν τοῦ Αλήπασα. Σχεδίασμα διπὸ τὸ «Ταξίδι εἰς τὴν Ελλάδα» τοῦ Ποκεβίλ

Συσσίτιον Ελλήνων στρατιωτῶν εἰς τὸ στρατόπεδον — Φωτογρ. Ρωμαΐδη Τσάτης

— Καὶ νῦταιν ἐδῶ τί θάκανε!... Πάει πιά!... Οἱ ἀδελφές του ἥλθανε γιὰ λίγο καὶ τὸν ἀνησυχήσανε. Τὰ γεροντούριστα θέλανε νὰ μάθουνε νέα, τὶ ἀκούσεις, τὶ διάβασε, γιατὶ τὸ μεσημέρι εἶχε φάει ἔξω καὶ δὲν μπορέσανε νὰ τὸ δωτήσουνε.

Αὐτὸς δὲν καὶ θύμωσε, ἀρχισε νὰ τοὺς λέῃ μὲ κάποια βία σὰ γὰ μάνωγε, γιατὶ δὲν τὰ ξέρανε. Καθὼς μιλοῦσε, τὶς εἶδε χτενισμένες καλά, πουδαρισμένες, καὶ αὐτὴ ἡ προσπάθεια ποὺ ἔκαναν νὰ καλωπισθοῦνε τὰ γέρουπα κορίτσια, τὸν ἐλύπησε πολύ, πολύ, καὶ ξακολούθησε μὲ πιὸ μαλακιὰ τρωνὴ νὰ τοὺς διηγῆται.

“Οταν πλησίαζε ὁ ἥλιος νὰ καθῇ, σηκώθηκε ἀπὸ τὴν ἐργασία του.

Στὸν διάδρομο, κοντά στὸν ἄγριο σκυθρωπὸ γύψινο ἀράπη, ἥτανε καθισμένες οἱ ἀδελφές του καὶ ἀκούγαν νὰ μιλᾶ μιὰ γειτόνισσα χονδρὴ καὶ μὲ χονδρὸ πρόσωπο, ποὺ κολλοῦσε ὅμως τὸ δέρμα του στὰ κόκκαλα.

“Η θέα τοῦ ἀράπη τοῦ ἔφερε, τώρα, στὸ νοῦ σνα ἔξημέρωμα, ὅταν τὸ σκοτάδι ἔφευγε, ποὺν ἀρχίση ὁ πόλεμος, ποὺν καθὼς βγῆκε στὸν διάδρομο τοῦ φάνηκε νὰ εἴδε τὸν σκυθρωπὸ ὀράπη νὰ γελᾷ. Καὶ θέλησε νὰ τὸ διηγηθῇ. Καθὼς δύμως ἔκανε νὰ ἀνοίξῃ τὸ στόμα του, ἡ ἀδελφὴ του στράφηκε:

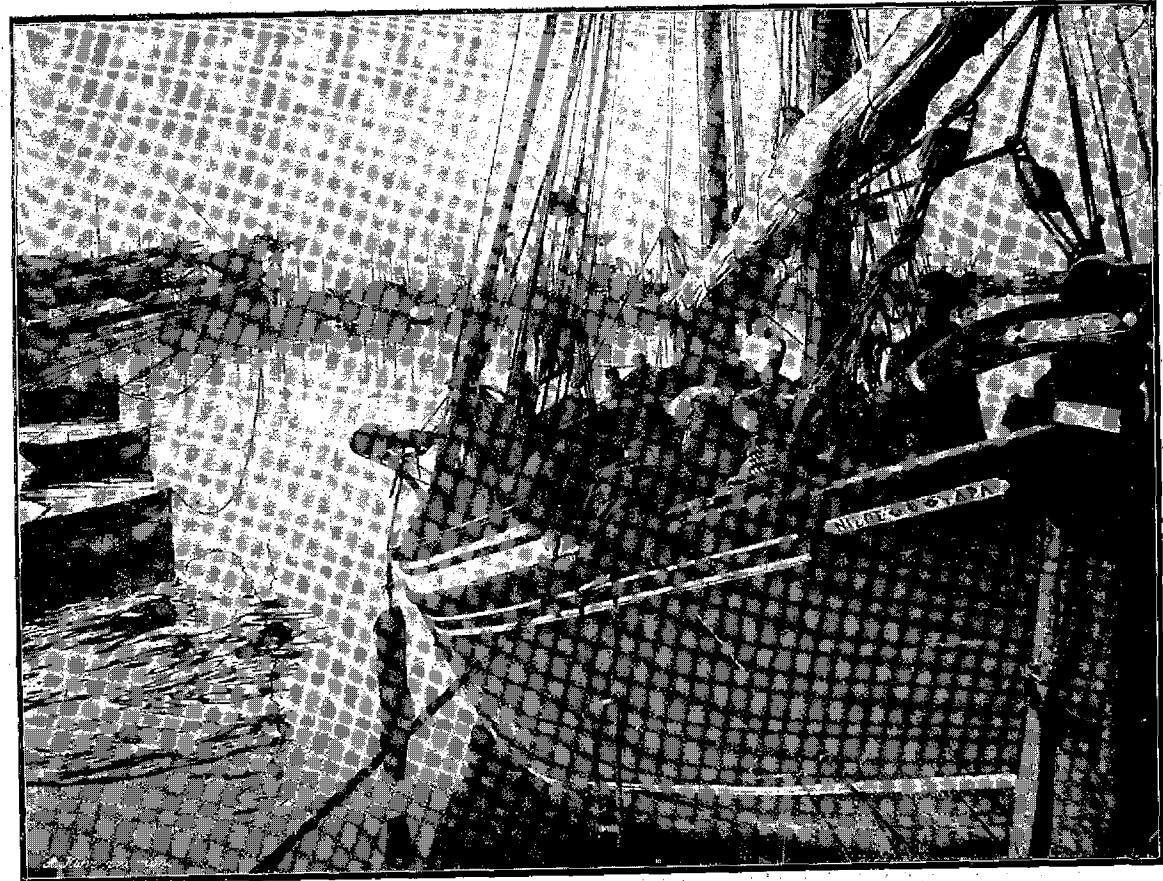
— Η καὶ μένη, εἶπε γιὰ τὴ γειτόνισσα, ἔχει τὸ παιδί της ἔξω!...

Κάτι θέλησε νὰ πῇ, ἀλλ’ ἡ γειτόνισσα ξακολούθησε τὴν διμήλια τῆς

— Μόνε νὰ σκεφθῆς, ἔλεγε μὲ θλιμμένη φωνή, πῶς κάνει διονιός νὰ τὸ ἀναθρέψῃ αὐτὸ τὸ παιδί, μὲ τὶ βάσανα, τὶ καὶ τί!... Καὶ νὰ σου ἔρχεται ὁ ἄλλος καὶ νὰ τοῦ λέῃ — ἔλα νὰ πᾶς νὰ σκοτωθῆς!...

Οἱ σκέψεις τοῦ Μίδα, ἐκεῖνο ποὺ ἥθελε νὰ διηγηθῇ, χαθήκανε, καὶ ἄλλες σκέψεις ἥρθανε.

Αὐτὴ εἶνε ἡ ἀλήθεια, σκεπτίσταν, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα εἶνε φευτοαλήθειες!

Ο λιμήν τῆς Θεσσαλονίκης μὲ ὅλοκληρον στόλον ἑλληνικῶν πλοίων καὶ ιστιοφόρων — Φωτογρ. Ρωμαΐδη Τσάτης

Κεῖται στὴ γέφυρα. Η σελήνη ψηλά, ἀν καὶ ἥταν ἀκόμα μέρα. Ο ἄνεμος εἶχε πάφει. Τὰ δένδρα βουβά δύφωνονταν καὶ μέσα στὰ ἀπλωμένα νεοὰ ἡ σελήνη ἔλαμπε.

— Εδωσε ποτὲ αὐτὴ ἡ πατρίδα σὸν ἀνθρώπον αὐτὸν, ποὺ τοῦ ἀρπάζει τὸ παιδί του; Εδωσε δὲν τὸ παιδί του ἥταν ἀρρωστο, δὲν εἶχε παπύτσια, δὲν εἶχε νὰ φάῃ; Εδωσε ποτέ; Καὶ ξαρνιὰ σὰ νῦναι σκλάβος... Τί λέω; σκλάβος; Αὐτόμα χειρότερο, γιατὶ τὸν ἔχει τυλίξει μὲνα κατασκεύασμα πονηρὸ καὶ ἀτιμο! Καὶ τὸν ἀρπάζει σὰ βῶδι καὶ σὰν τραγή καὶ τὸν σιέλνει στὸ σφαγεῖο. Θέλεις δὲ θέλεις, τὸ ἴδιο τῆς εἶνε! Αρνεῖσαι; Πήγαινε φυλακή! Καὶ ἀρνεῖσαι νὰ σκοτώσῃς καὶ νὰ σκοτωθῆς!...

Βγῆκε ἔξω ἀφίνοντας τὶς γυναικες νὰ μιλοῦνε καὶ νὰ κλαίνε γιὰ τὸν πόλεμο καὶ γιὰ τὰ ὅρφανά ποὺ θὰ ἔμεναν πίσω ἔρημα καὶ προχώρησε πάλι πρὸς τὴν πόλη.

— Εργιμιά. Κάρα περνοῦσαν ἀπὸ τὸν μεγάλο δόρμο καὶ ἀκούγονταν ὁ κρότος των στὴν ἥσυχία νὰ πέφτῃ ἐρός, ἐρός. Διὸ σκυλάκια παιζανε

κοντά στὴ γέφυρα. Η σελήνη ψηλά, ἀν καὶ ἥταν ἀκόμα μέρα. Ο ἄνεμος εἶχε πάφει. Τὰ δένδρα βουβά δύφωνονταν καὶ μέσα στὰ ἀπλωμένα νεοὰ ἡ σελήνη ἔλαμπε.

Μέσα στὰ κέντρα οἱ δρόμοι ἥτανε γεμάτοι κόσμο. Νέοι, ἔκεινοι, ποὺ ἀκόμα ἡ ἥλικά τους δὲν ἀφίνε νὰ σταλοῦν ἔξω, γυρίζανε σὲ παρέες δόλο γέλιο καὶ εὐχαρίστησι, γιὰ τὸ νέο θέαμα, γιὰ τὶς συγκινήσεις, κυτάζοντας τὰ κοριτσάκια σὰ νεαροὶ πετενοὶ, ποὺ πρὸν δὲν τολμοῦσαν ἀπὸ τὴν παρουσία τῶν πετεινῶν νὰ κοκορευθοῦν. Γεροντοπαλῆκαρα πάλι ξεβαμένα ἀπὸ τὴν πολυκαϊδία, εἶχανε πάρει τὰ σκέρτσα τῶν νέων ποὺ εἶχανε φύγει καὶ ἀκόμα ἔνα καμπόγελο ποὺ πολλὰ ἔλεγε.

Καὶ οἱ γυναικες, δόλο θόρυβο καὶ φλυαρία, περνοῦσαν, περνοῦσαν λησμονῶντας ἐκεῖ στὴν ταραχή, στὴ χαρά, τὰ ἀγαπημένα πρόσωπα ποὺ λεπτανε.

Ο Μίδας πέρασε γρήγορος δύο μπορούσε απ' την πλημμύρα αυτή, απ' τό κύμα αντὸ τὸ ἀνθρώπινο, ποὺ ἡ βουή του ἤταν τὸ γέλιο καὶ διμίλιες χαρᾶς, καὶ χάθηκε σ' ἔνα στενωπό. Ἐπήγαινε στὸ παλιὸ μέρος ποὺ σύχναζε αὐτὸς καὶ οἱ τόσοι φύλοι του, ποὺ δὲ πόλεμος εἶχε ἀρτάξει καὶ σκορπίσει στὰ βουνά καὶ στὶς πεδιάδες τῆς Μακεδονίας.

Τὸ μεσημέρι εἶχε ἵδῃ φρεΐα, ξυλοκρέβατα, ἀπ' ἑκατὸν ποὺ φέρονταν τοὺς τραυματίας καὶ τὰ θυμηθῆκε. Καὶ τώρα ὅπως καὶ τότε, τοῦ φαινούνται σὰν ἐτοιμασίες ἀγορίας ἕορτῆς καὶ μαζὶ σὰν αἰματηρῆς κωμῳδίας.

Μὰ τόσο, τόσο ἀκόμα πίσω εἶνε δὲ κόσμος, τόσο ἀκόμα δὲν ἔννοει; Μὰ ἐπὶ τέλους, τί θὰ πῇ πατρίδα;

— Γιὰ φαντάσουν, ἔλεγε καὶ θύμωνε, νομίζοντας διτὶ συγκριτική. Μιὰ μέρα εἶδα κάποιον δυστυχῆ γείτονά μου νὰ τὸν πηγαίνουν πανηγυρικῶς στὴ φυλακή! Τί νὰ εἶχε κάνει; Κάποιο κακὸ ἵσως; Ναί, ναί, ἔνα μεγάλο κακό! Δὲν εἶχε πληρώσει τὸ ἐκπιθέδυμα! Φτώχειες, ἀρρώστιες! Τὸ παιδί του, ποὺ πάλι στρατιώτη θὰ τὸ ἀρπάξῃ, ἀμα ἐτοιμασθῆ, η πατρίδα, ἥταν ἀρρωστο, δουλειὰ δὲν ὑπῆρχε!... Αὐτὸν τὸν ἴδιον κύριον, τὸν εἶδα ντυμένο, τώρα, στρατιώτη!... Ναί!... Πῶς σᾶς φαίνεται αὐτό; Μὰ ἔως πότε αὐτὸν τὸ θηρίο θὰ μᾶς κρατᾷ ναρκωμένους καὶ θὰ μᾶς δουφά τὸ αἷμα καὶ τὸν ἰδρῶτα;

“Ηλθανε, καθὼς ἔλεγε αὐτά, καὶ τὰ λόγια τῆς γυναικὸς ἐκείνης, στὸ νοῦ του.

Δυὸς κορίτσα βγήκανε ἀπὸ ἔνα διπλανὸ δρόμο. Ή καρδιά του χτύπησε δυνατά. Τὸ ἔνα ἔμοιος πολύ, μὰ πολύ, μὲ ἐκείνη! Καὶ τὴν θυμηθῆκε.

Πότε πάλι θὰ πήγαινε;...

Τῆς κροτοῦσε ἔτσι τὸ χεράκι, μὰ τῆς τὸ ἔσφιξε, ἔτσι, εἶνε ἀρκετὰ δυνατά!... Μὰ κι' αὐτῆς τὸ χεράκι σὰ νὰ ἔσφιξε τὸ δικό του!... Καὶ τὰ μάτια τῆς πῶς τὸν κυτάζανε!...

Θεέ, καὶ πᾶνε καὶ πολεμᾶνε, πᾶνε καὶ σκοτώνονται!...

Η ταβέρνα ἥταν ἔρημη, μελαγχολική. Καὶ φωτίζοταν ἀπὸ μιὰ λάμπα γκαζίου μόνο. Πάνω στὸ τζάκι ἔνα πιάτο βρισκόταν μὲ φάσια καὶ η φωτιὰ σβυστή.

Ο ταβερνιάρχης διάβαζε δυνατὰ στὸν μάγερα, ποὺ καθόταν ἀπέναντί του, ἐφημερίδα.

Ἐκάθησε δὲ Μίδας, μέσα στὸ βάθος, κοντὰ στὴν παλιὰ θέσι, καὶ τὰ πρόσωπα τῶν φίλων του τὸν κυκλώσανε.

Κούνησε τὸ κεφάλι.

— Ποιὸς ζέρει... ζοῦνε;

“Ενας θόρυβος παιδιῶν, χτύποι χεριῶν, φωνὲς γυναικῶν ἐρχόντων ἀπ' τὸ ἀνοικτὸ παράθυρο.

Ο ταβερνιάρχης σὲ λίγο εἶχε ἐνθουσιασθῆ διαβάζοντας. Ο Μίδας τὸν ἄκουσε νὰ λέη μὲ ἄγρια φωνή:

— ... 300 χιλιάδες Βουλγάρων θὰ ἐπιτεθῶσι ὁμογεναῖς κατὰ τῆς Ἀνδριανούπολεως καὶ Ἑπεὶ θὰ γείνη η πλέον αἰματηρὰ μάχη!...

Καὶ καθὼς τελείωσε αὐτὸν τὸ μέρος, ἐκύταξε καλὰ τὸν μάγερα.

Ο Μίδας πῆρε καὶ αὐτὸς μιὰ ἐφημερίδα καὶ θέλησε, πλησιάζοντας στὸ φῶς, νὰ διαβάσῃ. ‘Ἄλλ’ εἶδε διτὶ αἰσθάνθηκε ταραχὴ καὶ τὴν ἀφῆσε.

Τὸν πείραζε δὲ πόλεμος, δ σκοτωμός, καὶ μαζί, περισσότερο ἀκόμα, δ ἐνθουσιασμός, ποὺ ἔβλεπε σὲ πολλούς. Καὶ πολλὲς φορὲς μὲ μανία ἥθελε νὰ μὴ τὸν μέλλῃ γιὰ τίποτα, νὰ εἶνε ἀδιάφορος γιὰ διτὶ γινότανε, γιατὶ ἔβλεπε, ἔλεγε, πῶς δ κόσμος ἥταν ἄξιος νὰ τὰ παθαίνῃ αὐτά!

Ο ταβερνιάρχης ἔλεγε τώρα γιὰ τὴν διασπορδία τῶν Βαλκανικῶν διτὶ θὰ γείνη,— καὶ ἥθελε νὰ εἴσῃ τὸν μάγερα, ποὺ ἀρχισε νὰ λέη κατὶ διάδρομο, τοῦ φάντης.

Ζαφνιάδης ἔνας θόρυβος ἥλθε ἀπ' ἔξω ποὺ μεγάλωνε, μεγάλωνε καὶ πάνω ἀπ' αὐτὸν οἱ φωνὲς τῶν ἐφημεριδοπωλῶν σὰ νάταν οἱ κεφαλές, μύριες κεφαλές, τοῦ θορύβου.

— Νά, νά!...

Ο ταβερνιάρχης σηκώθηκε καὶ μισοκούντσανοντας, βαδίζοντας μὲ τὸ ἔνα πόδι λίσιο, λίσιο σὰ νὰ εἴχε πόρτα.

— Τί θάναι!... ἔκανε δὲ μάγερας, τρίβοντας τὸ πυκνόμαλλο κεφάλι του.

Ο Μίδας ἄκουσε τὸν ταβερνιάρχη νὰ φωνάζῃ ἔναν ἐφημεριδοπώλη καὶ σὲ λίγο τὸν εἶδε νὰ μπαίνει μέσα κρατῶντας φραδιὰ πλατειὰ μὲ ἐφημερίδα.

— Η μεγάλη νίκη τῶν Ἑλλήνων! εἶπε.

Ολη τὴν νύχτα τὸν Θυμούλη ἔβλεπε, δλο μ' αὐτὸν εἶχε νὰ κάνῃ. Τὸν ἔβλεπε νὰ ἀνοίγῃ μιὰ βαλίτσα καὶ νὰ σιάχην τὰ ἐσώρουχά του, ἀλλοτε κόκκινο, ἰδρωμένο, νὰ ὁλκηνή χῶμα, νερὸ καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ φυάξῃ λάσπη γιὰ οἰκοδομή. Καὶ δταν ἔπινησε τὴ νύχτα, γιὰ λίγο, δυνατὰ αἰσθάνθηκε φόβο καὶ μιὰ ζήλεια.

— Οταν γιρίσῃ αὐτὸς ἀπ' τὸν πόλεμο, μποροῦσε νὰ τὸν ἀγαπήσῃ ἐκείνη! Πολεμιστής!... Δὲν ἥτανε ἀπίθανο νὰ τοῦ χαλάσῃ τὴν ἀγάπη του!...

Καὶ αὐτὸν τὸν φάνηκε τόσο βέβαιο, ποὺ τοῦ

ἥλθε νὰ τραβηγκθῇ ἀπ' οὐτὴ τὴν ἀγάπη!

— Υστερα τοῦ ἥλθε νὰ πάρῃ καὶ αὐτὸς στρατιώτης! Καὶ ἔλεγε:

— Εἶμαι σχεδὸν ἀνεξάρτητος!... Εχω ἀκόμα δύο ἀδελφοὺς ποὺ φροντίζουνε καλὰ καλὰ γιὰ τὶς ἀδελφές μας!...

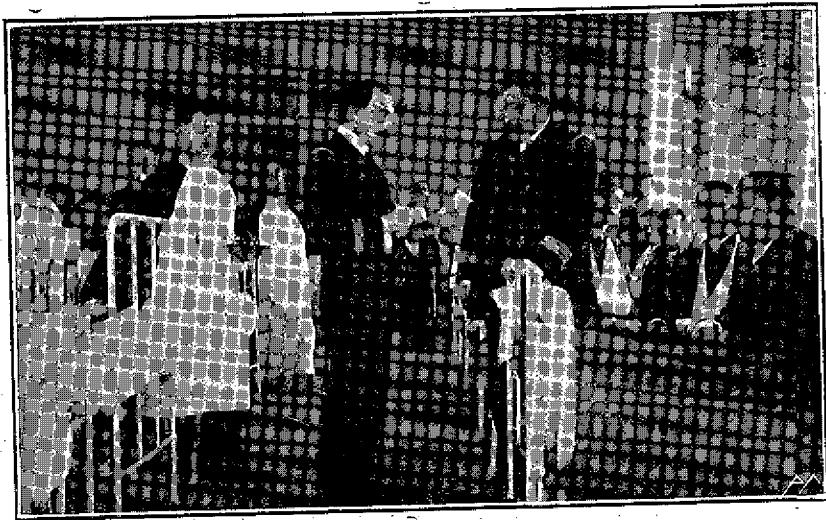
Πρέπει νὰ πάω!...

Τὸ πρωὶ σκέψθηκε δλα, σκέψθηκε κι ἔκεινο ποὺ εἶχε τὴ νύχτα καὶ γέλαισε περιγελαστικά καὶ μὲ κάποιον οίκτο σὰ νὰ εἴχε κάνει, η πῆ παμάκια, τύφλα μενισμένος.

Αλλὰ τὶ εἶχε πάθει πάλι, καὶ δταν βγῆκε σὲ πόλεμο, τοῦ φάντης νὰ εἴδε τὸν ἀράπη, δχι σκυθρωπὸ καὶ ἀγριο, ἀλλὰ γελοαστό;

Τὸ ἀπόγευμα ζήτησε νὰ ἐργασθῇ, ἀλλὰ δὲν μπόρεσε. Ήθελε νὰ μάθῃ νέα, τὶ γινόταν στὴ Μακεδονία, μὲ κάποια ταραχή, σὰ νὰ εἴχε πάθει, καθὼς ἔλεγε, τὴν ἀσθένεια τῶν πολλῶν. Καὶ βρέθηκε πάλι μέσα στὴν κίνησι.

Πέρασε ἀπ' τὴν ταβέρνα.

Εἰς τὸ Ναυτικὸν Νοσοκομεῖον τοῦ Ν. Φαλήρου: Ο σφρέδος ὑπάτερος κ. Καποδιστρίας δίδει ἀναφορὰν εἰς τὸν διευθυντὴν ἐπίτατρον κ. Π. Ἀποστολίδην (Παῦλον Νιοβάναν)

Φωτογρ. Χ. Στεφανίδη

Πάλι ἐδημιὰ ἔκει. Εφημα τὰ τραπέζια, ἔσημο τὸ τζάκι. Τὰ πιάτα λείπανε, ἐπίσης δλοι οἱ τεντερέδες, καὶ μόνο μιὰ καταρόλα χάλκινη ἥταν ἀναποδογυρισμένη στὸ παράθυρο ποὺ βρισκότανε κοντὰ στὸ τζάκι.

Ο ταβερνιάρχης μόνος του καθότανε μὲ στηριγμένο τὸ κεφάλι στὸ χέρι. Ο μάγερας ἔλεγε.

— Τί νέα; ζώητησε τὸν Μίδα, καὶ σηκώθηκε.

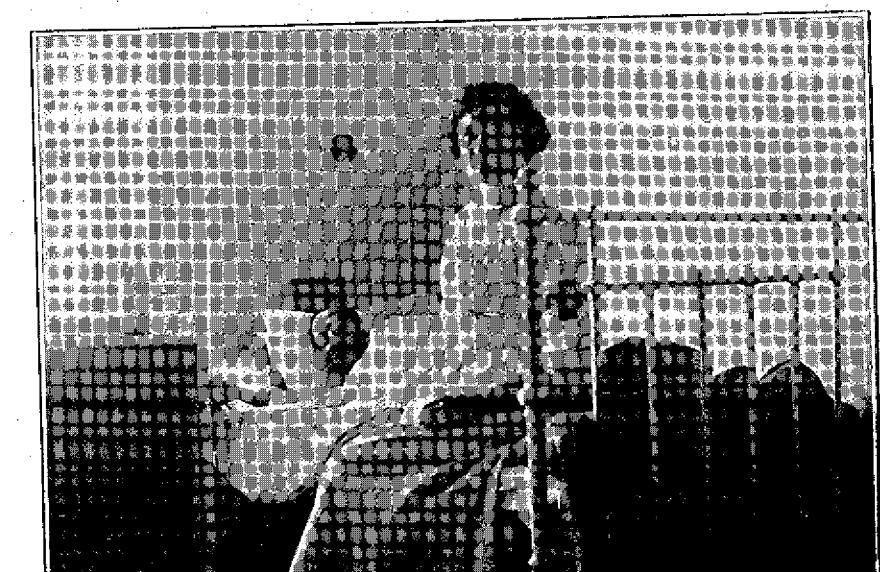
— Δὲ ξέρω! ἀπήνησε αὐτός, μὴ ἔχοντας δρεῖς γιὰ διμίλιες.

— Τὰ πρόγματα βαδίζουν ἐμπρός!

Καὶ δ ταβερνιάρχης ββαλε τὸ πόδι του πάνω στὴν καρέκλα καὶ κρατῶντας την μὲ τὸ διάστημα του χέρι, ξακολούθησε.

— Αὐτὴ η Αὔστρια θὰ ἀπομονωθῇ, της τὸ ἐδήλωσαν!... Εχω ἀσφαλέστατες πληροφορίες!...

Ο Μίδας δὲν είπε τίποτα. Τοῦ φέρανε δμως τὰ λόγια αὐτὰ τὸν καρέκλα καὶ κρατῶντας την μὲ τὸ διάστημα του χέρι, ξακολούθησε.

Άπο τὸ Ναυτικὸν Νοσοκομεῖον τοῦ Ν. Φαλήρου: Μια ἀπὸ τὰς δδελφάς τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ή Λία Μελά, ἀδελφὴ τοῦ συγγραφέως κ. Σπύρου Μελά — Φωτογρ. Χ. Στεφανίδη

τες κατὰ τὰς μάχας αἴσθημα φιλοτιμίας καὶ αἰδοῖς εἰσγάσθησαν ὑπὲρ τῆς ἀνυψώσεως αὐτῆς. Ἀνδρεῖς οὖτες, ἀκόμη καὶ ὅταν κατὰ τοὺς καθημερινούς ἀγῶνας τῆς ἤσης κάποτε ἀπετύχασαν, δὲν ἐνόμιζον ὅτι διὰ τοῦτο καὶ ἔπειτα νὰ στεγήσουν τὴν πόλιν τῆς προσωπικῆς αὐτῶν ἀνδρεᾶς (ἐν καιρῷ πολέμου), ἀλλ᾽ ὅτι κακλίτερον ἦτο δυνατόν νὰ προσφέρουν ὑπὲρ αὐτῆς, τὸ προσέσφερον (λίστα εὑναγάστικα).

»Διότι, ἀπὸ κοινοῦ ὅλοι προσφέροντες θυσίαν τὰ σώματά των (πρὸς τὴν Πατρίδα), ἐλάμβανον ἔκαστος ἕχειριστά (ῶς ἐπαθλὸν) τὸν ἀθλάνταν ἐπικανον καὶ τὸν ἐπισημότατον τάφον. "Οχι βέβαια τὸν τόπον ἔκεινον, εἰς τὸν ὅποιον τιών θάπτανται, ἀλλὰ μᾶλλον ἔκεινον, εἰς τὸν ὅποιον ἡ δόξα μένει (εἰς τοὺς ματαγγενεστέρους) ἀειμνηστος, εἰς κάθετες τυχὸν περιθύνονται καὶ λόγου καὶ ἔργου. »Διότι τῶν μεγάλων ἀνδρῶν πάσαν ἡ γῆ τάφος. Καὶ ὅχι μόνον ἡ ἐπὶ τῶν στηλῶν (ἀναφέροντας τὰ κατορθώματα αὐτῶν) ἐπιγραφὴ δεικνύει εἰς τὴν Πατρίδα τὸν ἔκαστον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἑνίη παραμένει εἰς ἔκαστον διαιρήσης καὶ ζῶσα ἡ ἀνεπίγραφος ἀνάμνησις μᾶλλον τῆς εὐγενοῦς προθέσεως αὐτῶν παρὰ τοῦ ἔργου των.

»Αντούς, λοιπόν, τώρα ζηλεύσαντες καὶ σεῖς κα-
~~ζοντες~~ σοβηθάδς ὥπ' δψει. δτι ή εὐδαιμονία (ἐνδό-
τόπῳ) βασίνεται εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ ή ἐλευθερία
εἰς τὴν γενναιότητα, μη πειρφρονῆτε τοὺς πολεμικού-
κινδύνους.

»Διότι δὲν είναι δύκαιον: ἐκεῖνοι οἵτινες είναι δυστυχεῖς καὶ οἵτινες δὲν ἔχουν καμίαν πλέον ἀλπίδα καὶ λιτερεύσεως τοῦ βίου των νὰ μη̄ λογοιάζουν τὴν ζωὴν των περισσότερον ἑκείνων, οἱ δότοι διακινδυνεύοντον (ὅλοκλήρον τὸ μέλλον των) ἀπὸ μίαν τινὰ ἀντίστροφον μεταβολὴν τῆς τύχης καὶ οἱ δότοι μάλιστα δὲν ἀποτίχουν (ἐν καιφῷ πολέμου), μεγάλας θὰ ὑποστοῦν καταστροφάς.

»Διότι εἰς ἄνδρα ἔχοντα φρόνημα γενναῖον εἶναι ἀλγεινότερον βέβαια τὸ νῦν ταλαιπωρῆται (κατότιν) καὶ ἀνέχεται ζωὴν τρυφηλήν καὶ χαῦνον, παρὸ δὲ νύπο- στη μετὰ καρφερίας καὶ μάρρους καὶ κοινῶν (περὶ ἐπι- τυχοῦς ἐκβάσεως τοῦ πολέμου). ἐλπίδων ἀνεκαίσθητον (κατὰ τὴν μάχην θάνατον).

Δι τούτων μάλιστα ουδατόν.
Δι αὐτῶν ἀπρώθις τὸν λόγον τέρα διὰ παρηγορῆστο
μᾶλλον παρὰ νῦν κλαύσονται καὶ νῦν θρηνήσων δύσους ἀπὸ
τοὺς γονεῖς τῶν προκειμένων νεκρῶν εἰναι ἐδῶ παρόν-
τες (πατέρες τὴν στοιχίην ἀντιτίνει). Διατί οὖτοι, ξήσαντες
ἐν μέσῳ ποικιλῶν τῆς ζωῆς δυστυχιῶν, ἐγνοῦντο πλέον
ὅτι ἀληθινὴ πράγματι εὔνυχία εἶναι τὸ νῦν τύχη τις,
ὅπως τώρα οἱ μὲν προκειμένοι νεκροὶ, ἐνδοξοτάτου
θανάτου, οἱ γονεῖς δὲ σεῖς, ἐνδοξοτάτης λύπης. Καί τὸ
ἄποιλαντο τις ἔξι ζούσι, τόδον τὴν ζωὴν δύσονται καὶ τὸν
θάνατον, εὐτυχισμένα.

² Γνωρίζων ὅτι εἶναι λίαν δύσκολον νὰ σᾶς πείσω περὶ ἔκεινων, τὸν δόποιων πολλάκις θὰ ἔχετε ἀγενῆς ἀναμνήσεις, βλέποντες τὰς εὐτυχίας τῶν ἄλλων, τὰς δόποις καὶ σεῖς οἱ ἴδιοι ἀλλοτε ποτὲ ἀπελαμβάνετε. Διότι δὲν λυπεῖται τις διὰ τὰ ἀγαθὰ ἔκεινος, τὸν δόποιν στρεφεῖται χωρὶς νὰ τὰ δοκιμάσῃ, ἀλλὰ διὰ ἔκεινα, τὰ δόποια χάνει διὰ παντός, ἀφοῦ τὰ συνηθίσουν.

»Οφριλούν δὲ νὰ είναι χαρτοσκοποὶ ναι ὑπέμενοι. (2)

ΤΑ ΔΟΥΛΟΥΔΙΑ ΕΩΡΤΑΖΟΥΝ

Η ἀνοιξίς. Πλούσια φλέβα εντυχίας, δροσιᾶς,
γλύκας, χρώματος μέσα εἰς τὴν μονότονη
θολότητα τοῦ ποταμοῦ τῆς ζωῆς, ποὺ ὅπως
μπορεῖ καθείς, ἀκολουθοῦμεν ὅλοι αἰωνίως. Μόνη
θυμιζεῖ πάντα κάποιες ἀκοναρέλλες τῆς Βενετίας
ποὺ μιὰ δραΐα ἀνατολή ή δύσις ἀναλύουν τὰ
γλυκύτερα χρώματά τους μεσῷ στὰ θολὰ κανά-
λια, χρυσώνουν τῆς μαυρίνες τῶν πετρίνων πα-

»Οσοι δὲ πάλιν, ἐξ ἄλλου, εἰσθε παρήλικες, (μηδυπέντε πλέον νὰ τεκνοποιήσετε), καὶ τὸ περισσότερον μέρος τοῦ βίου σας, τὸν ὅποιον τόσον εὐτυχίαν σημένα ἐπεράσατε, θεωρήσατε ὡς κέρδος, καὶ τὸ ὑπερβολικόν στοχασθῆτε διὰ τὴν σύντομον, καὶ διὰ τὸ διαστόμα αὐτὸῦ θὰ ἀνακονφῆστε τὸν πόνον σας μετ' τὴν δόξαν τῶν προσκειμένων μέσων σας. Διότι μόνη πρός τὴν δόξαν καὶ τὰς τιμὰς ἀγάπτη ἔη παρὰ τοῖς ἀνθρώποις αἰωνίως, καὶ τὸ νὰ συναθροίσῃ τις κέρδος καὶ πλούτη δὲν είναι ἡ μεγαλειτέρα εὐχαριστησίς της γεροντικῆς ἥλικιας, ὅπως λέγοντας πολλοί, ἀλλὰ τὸ νηπίατα τις καὶ νὰ δοξάζεται.

»Οσον ἄφορος δὲ πάλιν τοὺς παρευρισκομένους ἐταῦθα παιδὸς ἡ ἀδελφούς τῶν προκειμένων, πολλαὶ τὰ δύσκολα βλέπω εἰς τὸν (περὶ ὑπάρξεως) ἀγῶνα των. Διότι ὁ καθεῖς πλέον συνηθίζει νὰ ἐπανῆ τοὺς ἀποθανόντας, καὶ, ἐὰν ἀλόγη ἔτακτοντος ἀρετῶν ἥθε λετε ἐπιδεῖξῃ εἰς τὴν ζωήν, μὴν ἐλπίζετε νὰ κριθῆτε ποτὲ (ἀπὸ τὸν κόσμον) δμοῖοι μ' αὐτούς, ἀλλ' ὀλίγον κατώτεροι. Διότι οἱ ἀνθρώποι ἐφ' ὅσον ζοῦν, φθονοῦν πάντοτε τοὺς ἀνταγωνιζομένους τὰς βλέψεις των καὶ τὰ συμφέροντά των, μόνον δὲ ἐκείνοι, οἵτινες δὲν ἔναντιοῦνται εἰς ταῦτα, περιβάλλονται ἀπὸ ἀδιαφορικούς τους εὔνοιας καὶ τιμᾶς.

»Ἐάν δὲ πρέπει νὰ κάμω λόγον τινὰ κοι περὶ τῆς ἀρετῆς τῶν γυναικῶν ἐκείνων, αἱ δοταὶ ἀπὸ σῆμερον θὰ ζήσουν ἐν χροειᾳ, μὲν ὀλίγας μόνον παρατείνασσος λέξεις θὰ ὑποδηλώσω εἰς αὐτὰς τὰ πάντα: Μεγάλην ὁ ἀποκηθεστε ὑπόληψιν, ἐὰν δὲν φανῆτε κατώτεροι τοῦ προσωρισμοῦ σας, ἐτὶ δὲ μεγολειτέροι θὰ είναι αὐτῇ δὲ ἐκείνην, περὶ τῆς δοπιάς θὰ ἔγινοτε ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερος λόγος μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν, εἴτε πρός ἔπαινον εἴτε πρός κατηγορούσαν αὐτῆς.

»Τδον, λοιπόν, ὅτι και ἐγώ σύμφωνα μὲ τὸ κρατοῦν
ἔθιμον ὡμίλησα ὅσα ἐνόμισα κατάλληλα. Καὶ ἀφ' ἑνὸς
μὲν ἐτιμῆθοσα πλέον οἱ προκείμενοι νεκροί (ππὸ τῆς
πόλεως) ἐμράκτως, ἀφ' ἑτέρων δὲ (δηλὼ πόρς ἔμπας
ὅτι) ἀπὸ σῆμαρον δέλει ἀναζθέψῃ ἢ πόλις τῶν Αἰθ-
νῶν τὰ τέκνα των δημοσίᾳ δαπανῇ, μέχρι τῆς ἐνηλι-
κιώσεως αὐτῶν, ἐπιβραβεύοντα ὦστω ἐπωφελῶς τοὺς
ἀγάντας τόσον τῶν προκειμένων νεκρῶν, δύσον καὶ τῶν
ἐπιζώντων. Διότι εἰς τὰ Ἐθνη ἐκεῖνα, εἰς τὰ δυοῖς
προβάλλονται μέγιστα βραβεῖα ἀρετῆς, ἐκεῖ καὶ οἱ
κράτιστοι τῶν ἀνδρῶν ἀναδεικνύονται εἰς τὴν διακυ-
βέρνησιν τῆς χώρας.

»Τώρα δέ (πλέον), ἀφοῦ ἐκάστος ἀπὸ σᾶς ἐθρήνησε τὸν συγγενῆ του, ἀποχωρήσατε».

Μεταφ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΥ
Ο ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Η ΚΥΒΕΛΗ ΕΟΡΤΑΖΕΙ ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΑ

χρόνου ποὺ περνᾶ καταστόλιστη βασιλοπούλα μέσα ἀπὸ τὴ ζωὴ μας, δνειρο καὶ ἀλήθεια γίνονται ἀδελφοῦλες ποὺ δύσκολα ξεχωρίζουν στὰ μάτια μας. "Ο, τι ἡμπορούσαμε νὰ ὅγειρευθοῦμε στὴν τοικιμισμένη νύκτα τοῦ Δεκεμβρίου ἥ στὴν παγεοὴ νέκρα τοῦ Φεβρουαρίου, τώρα πειδὲ είναι ἀλήθεια. Τὸ δνειρο σκορπίζεται στοὺς δρόμους καὶ μᾶς χαῖδεύει σὲ κάθε βῆμα μας ὡς μύρο, δροσιά, τραγοῦδι. «Ωραιότερῃ ἥ φύσι ξυπνάει» γράφει ὁ ποιητής. Αὐτὸς είναι μιὰ ἀλήθεια. Στὴν Ἑλλάδα τοιλάχιστον καὶ ἀκόμη περισσότερο στὴν Ἀττικὴ είναι τόσον αἰφνιδία ἥ ἀνοιξιάτικη μεταβολὴ τῆς φύσεως, ὥστε νομίζεις πῶς ἐνῷ ἀπὸ βραδὺς ἐκομῆμη στυγνὴ καὶ παγωμένη γηρά, τὸ πρῶτη ξυνιά καὶ παρουσιάζεται κόρη ποὺ σκορπίζει γύρω τῆς τὴν χαρά. "Η Ἀθήνα εὐγενικὴ καὶ ὁραία μὲ τὰ συνειθισμένα λιγοστά χρώματά της τὶς ἀνοιξιάτικες ἡμέρες ντύνεται ξαφνικὰ πολύχρωμα φρέσματα καὶ χρυσαφικὰ σὰν τὶς βασιλοπούλες τῆς Αἰγαίου ποὺ βλέπουμε ζωγραφιστὲς στὶς παλῆς λιθογραφίες. "Ο ἔξωστης, τὸ παραδίνυο, δικιός φράχτης ἥ ἡ αὐλή, ποὺ διχειμόνας ἔως προχθές τοὺς είχε δώσει τὴν κατήφεια του, ζωηρεύοντας, καὶ ἀπὸ τὸν ἔνα ἀνοίγει τὰ χεῖλα του σὲ χαρούμενο χαμόγελο ἔνα ρόδο, στὸ ἄλλο προβάλλει κατακόκκινο καὶ μεθυσμένο ἀπὸ τὴν ἴδια μυρωδιά του τὸ γαρύφαλλο καὶ πέρα στὴ φτωχικὴ αὐλὴ ξαπλώνεται τὸ χαμομῆλο. Καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸς ἄλλα λουλούδια, δροσερὰ κοριτσιστικα κεφαλάκια, ποὺ πρὸν ἐπρόβαλλαν μελαγχολικὰ μέσα ἀπὸ τὰ θαμπά γιαλιά τῶν παραμύρων, σκορπίζοντας τὴ χαρὰ εἰς τὸν δρόμον. "Η μεταβολὴ ποὺ παρατηρεῖται εἰς τὴν φύσιν δταν ἔξυπνος καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων.

"Ο φύλος μου, ποὺ είχε τὴν εὐτυχίαν, πρὸν ἀπολογηθῆ εἰς τὴν μεγάλην κοίσιν, νὰ ξῆ εἰς τὸν παράδεισον — τὸ σπίτι του εὐδίσκεται μέσα εἰς σνα παραδεισένιον κῆπον — μοῦ ἔλεγε:

— "Ἐχω τὴν ἴδεαν πῶς ἔπειτ" ἀπὸ λίγα χρόνια ἥ Ἀθήνα φάνταστη στὰ λουλούδια καὶ εἰδικῶς στὰ τριαντάφυλλα καὶ στὰ γαρύφαλλα.

Πρέπει νὰ τὸ πιστεύσωμεν. "Ἡ γνώμη τοῦ φύλου μου εἶναι αὐθεντία. "Ο ἴδιος περισσότερον ἀπὸ ἀνθρωπος εἶναι ἀληθινὴ μέλισσα. "Απὸ μίαν εὐγενικὴ μανία τρέχει δπου μάθη ὅτι καλιεργοῦνται δίλγα λουλούδια.

— "Ἔγώ, ἔξηκολούθησε, δὲν ἀδικῶ τὸν ποιητὴ ποὺ ἐτοποθέτησε τοὺς ναρκίσσους στὴν ἀνοιξί. "Εδῶ καὶ δίλγα ἀλιμητὴ χρόνια εὐρίσκαμε πολὺ λίγα τριαντάφυλλα στὰς Ἀθήνας. Φαντάσου τί θὰ ἐγίνετο στὴν ἐποχὴ τοῦ Παράσχου. Δὲν θὰ ὑπῆρχε οὔτε ἔνα καὶ ὁ ποιητής ποὺ ἔχειείτε λουλούδια γιὰ τὸν παραδεισόν του καὶ τὴν ὅμοιο καταληξία, εὐρέθη στὴν ἀνάγκη νὰ τὰ ζητήσῃ ἀπ' τὰ χειμωνιάτικα περιβόλια, δποὺ βρίσκονται οἱ νάρκισσοι. Τώρα τὸ κοινότερο λουλοῦδι ποὺ μπορεῖ νὰ ζητήσῃ κανεὶς τὴν ἀνοιξί, εἶναι τὸ τριαντάφυλλο. Καλλιεργοῦν χλιων λογιδῶν, ἀπὸ τὰ λευκὰ ποὺ μοιάζουν μὲ καμέλλιες, ζαμε τὰ βυσσινιά, ποὺ είναι σὰν ἀπὸ βελούδο.

Μοῦ ἀράδιασε ἐκατὸ τουλάχιστον ἀθηναϊκὸν κῆπους, δποὺ γιὰ ἐπιχειρίσῃ ἥ γιὰ χαρὰ καὶ ἀγάπη στὰ λουλούδια γίνονται τὴν ἀνοιξί «σωστοὶ ροδῶνες τοῦ Σααδί». Καὶ ἐτελείωσε μὲ μιὰ μυρωμένη ἀληθινὰ πρότασι:

— "Ονειρεύομαι, ἔλεγε, μιὰν ἡμέρα ποὺ θ' ἀναστήσουμε ἀληθινὰ τὰ ἀρχαῖα ἀνθεστήρια. "Οχι μάνδωμα στὴν πλατεία τοῦ Ζαππείου. "Ο κόσμος ποὺ ξεχίνεται τὴν πρωτομαγιὰ σ' ὅλες τὶς ἔξοχες νὰ μαζεύεται σὲ μιά, δπως τὰ Πατήσια, νὰ ποῦμε. "Εκεὶ ἀντὶ νὰ βιδώνεται ἐπάνω στὴν καρέκλα ἀπ' τ' ἀπόργευμα ἔως τὰ μεσάνυχτα, γὰ γλεντῷ, νὰ τραγουδῇ, νὰ μεδῇ μὲ τὴν ἀνοιξί, νὰ παίξῃ καὶ νὰ πολεμῇ μὲ τὰ λουλούδια της καὶ νὰ φεύγῃ δταν αἰσθάνεται βαθειὰ νὰ ἔγγιξῃ τὴν ψυχὴ του τὸ πτεῦμα αὐτὸς τῆς αἰωνίας νεότητος, ποὺ μυριεκδήλωτη νψώνεται ἀπὸ τὴ γῆ σὲ λουλούδια καὶ δροσίες.

Τὶ ωραία ποὺ δνειρεύονται οἱ ἀνθρωποι μέση στὰ λουλούδια

Γ. ΓΑΛΗΝΟΣ

ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ ΚΑΙ Η ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ο ἀρχαιολογικὸς νόμος τοῦ 1899 δρῖζει, δτι εἰς μέρη εὑρισκόμενα πλησίον ἀρχαιοτήτων δὲν ἐπιτρέπεται οἰκοδομὴ ἀνεις τοῦ "Υπουργείου τῶν Ἐκαλησιαστικῶν, ἡτις φυσικὰ παρέχεται κατὰ τὴν κοίσιν τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας. Συνεπείᾳ τοῦ νόμου τούτου εἶνε ἀνάγκη νὰ ζητηθῇ ἥ ἀδειο τοῦ "Υπουργείου τῆς Παιδείας δπως ἐπιτραπῇ ἥ ἀνέγερσις ἥ ἡ ἐπισκευὴ οἰκίας εἰς ἀκτίνα ἀρκετά μεγάλην περὶ τὴν Ἀκρόπολιν, εἰς δλον σχεδὸν τὸ μεταξὺ τοῦ Θησείου καὶ τῆς "Ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς τμῆμα τῆς Θησείου καὶ τῆς "Ρωμαϊκῆς Ἀγορᾶς τμῆμα τῆς Πυνκός. Είναι εὐνόητον δτι ἥ ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία, ἀκολουθοῦσα τὴν ἀπὸ τῆς συστάσεως σχεδὸν τοῦ βασιλείου ἐπικρατοῦσαν γνώμην περὶ ἀποκαλύψεως τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, ἀφεῖται σχεδὸν πάντοτε τὴν παροχὴν ἀδειας, ἀλλ ὅις ἰδιοκτῆται πολὺ δικαίως ζητοῦσι τότε νὰ ἀγορασθῇ ὑπὸ τοῦ Δημοσίου ἥ ἰδιοκτησία αὐτῶν ἥ ἡ ἀποζημιωθησιῶν ἀλλως διὰ τὴν στέρησιν τῆς χρήσεως αὐτῆς, οὗτος δὲ γεννώνται πολλαπλαῖς δίκαιοι, αὶ δποὶαὶ κρίνονται πάντοτε κατὰ τοῦ Δημοσίου. "Εσχάτως μάλιστα μετὰ τὰς ἀντηροτέρας περὶ προστασίας τῆς Ἰδιωτικῆς περιουσίας διατάξεις τοῦ νέου συντάγματος, αὶ τοιαῦται δίκαια ἀπολαπλασιάσθησαν καὶ δὲν εἶναι ἀπολαπλασιάσθησαν, τὴν δποίαν ἔλαβε τὸ πλεῖστον τῆς πόλεως κατὰ τὰ τελευταῖα πρὸ πάντων ἔτη, θὰ εἶναι ἀσυγχώρητος παραφωνία, ἀν ἔσαπολουθη ἀκόμη ἥ διποίον θὰ πορχεωθῇ ἔντος διλίγου νὰ πληρώσῃ ἀμέσως τὸ Δημόσιον δι' ἀποζημιωσίες.

Εἰς ἀντιμετώπισιν τοῦ ποσοῦ τούτου, ἔξογκου μένου καθημέραν, μόνον μετὰ δυσκολίας δύνανται ἐσχάτως νὰ διατίθενται 20,000 δραχ. περίπου κατ' ἔτος, διότι διὰ νόμου ψηφισθέντος πρὸ τριετίας, περιωρίσθη εἰς 270,000 δραχ. τὸ χορηγούμενον ποσὸν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας, δηλαδὴ εἰς μισθούς, οἰκοδομὴν καὶ συντήρησιν μουσείων, ἀγορὰν ἀρχαίων, ἀπαλλοτριώσεις ἀρχαιολογικῶν χώρων, ἀνασκαφὰς κλ. κλ. "Ωστε καὶ ἀνάγκην πρέπει τὸ Δημόσιον νὰ σκεφθῇ περὶ ἀλλαγῆς τοῦ ἐπικρατοῦντος συστήματος τῆς καταλήψεως καὶ τῆς ἀρχαιολογικῶν χώρων εἰς τὴν ζητήματος ἀνασκαφῆς τῆς ἀρχαίας πόλεως.

Τρόπον ἀντίτοις, μαρτυρεῖ δὲ τούτο κατὰ τὴν γνώμην μου, δτι διαβασμὸς καὶ ἡ λατρεία του κόσμου πρὸς τὰς ἀρχαιότητας εἶναι παρὰ τοῖς πλείστοις πολὺ μεγαλύτερος παρὰ δσον συνήθως πιστεύομεν.

Τοῦ ἀπόκριτης αὐτῆς ηδύνατο νὰ συγχωρηθῇ, δτε ἀκόμη ἥ πόλις ημῶν ἥτο ἐν τῇ ἐμβρυωδεί περιόδῳ καὶ δίλα ἵσαν ἐν τῷ γίγνεσθαι, ἀλλὰ τώρα μὲ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν τελειοποίησιν, τὴν δποίαν ἔλαβε τὸ πλεῖστον τῆς πόλεως κατὰ τὰ τελευταῖα πρὸ πάντων ἔτη, θὰ εἶναι ἀσυγχώρητος παραφωνία, ἀν ἔσαπολουθη ἀκόμη ἥ διποίον θὰ πορχεωθῇ ἔντος διλίγου νὰ πληρώσῃ τηντης τεύχης, οὐχὶ ἀσήμαντον, νὰ παραμένῃ εἰς τὴν ἀντὴν ἔλεεινήν δεσιν, ἥ δποία παρατηρεῖται τώρα κατὰ τὰς βροείως τῆς Ἀκροπόλεως συνοικίας μὲ τὰς ἀνωμάλους καὶ βρωμερὰς στενοποὺς καὶ τὰς ἀποικίας οἰκίας.

Εἰναι δαῦμα πῶς δὲν ἔξηγιτη ἥ ὑπομονὴ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν κατοικούντων τὰς ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν συνοικίας καὶ τὴν τεύχην τῆς ιερᾶς τοῦ Ηρακλείου αὐτῶν κατὰ τῶν αἰτίων τῆς ἔλεεινότητος, μαρτυρεῖ δὲ τούτο κατὰ τὴν γνώμην μου, δτι διαβασμὸς καὶ ἡ λατρεία του κόσμου πρὸς τὰς ἀρχαιότητας τῆς Ἀκροπόλεως πιστεύομεν.

Τοῦ ἀπόκριτης αὐτῆς ηδύνατο νὰ συγχωρηθῇ, δτε ἀκόμη ἥ ἀνεκτικότης τοῦ πλήθους δὲν διατίθεται τὴν παραστασίαν καταστάσεως ἀποτελούσης αὐτόχρονηα διατίθεται τὸν εὐθεντίαν τῶν πολιτισμῶν μας. Λοιπὸν ἐπιβάλλεται καὶ δι' αὐτῶν τὸν λόγον νὰ δοθῇ τάχιστα μία λύσις εἰς τὸ ζητήμα τῆς ἀποκαλύψεως τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ τῆς διαρρυθμίσεως τῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων.

Αλλὰ τί πρέπει νὰ γίνη; Διὰ νὰ ἐφορδισθῇ τὸ σχέδιον τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ κυριωτάτου τμῆματος τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἔκεινον δηλαδή, τὸ δικοῖον ἥκιολονθῆσε καὶ περιέγραψεν δὲ Πανσανίας, θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀπαλλοτριωθῇ μακρὰ καὶ πλατεῖα λωρίς ἀπὸ τοῦ Διτύλου μέχρι πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Θησείου, καὶ πρὸς τούτοις ὅλον τὸ τμῆμα τὸ κείμενον πλησίον τῶν βορείων κλιτύων τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὃς καὶ ἀρχετὸν μέρος πρὸς ἀνατολὰς τοῦ λόφου τοῦ Θησείου μέχρι καὶ πέραν τοῦ Ὡρολογίου τοῦ Κυρρήστου· συγχρόνως θὰ ἔπειτε νὰ ἀπαλλοτριωθῇ τμῆμα τι πρὸς ἀνατολὰς τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου, ἐπειδὴ δὲ θὰ πληρωμῶσιν ἵσως ἀποζημιώσεις καὶ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Πνυκὸς καὶ τοῦ Μουσείου, θὰ ἔχοιεις οὗτον τὸ διάστημα ἕκατομμύρια ἵνα συντελεσθῇ τὸ μέγα τοῦτο ἔργον. Εἶνε δῆμος βεβαίως οὐτοπία νὰ ἔλπιζωμεν, διτὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἦ καὶ ἐν προσεχεῖ μέλλοντι θὰ εἰνε εἰς θέσιν ἡ Ἑλληνικὴ Κυρρένησις νὰ δαπανήσῃ πολλὰ ἕκατομμύρια δι' ἔργασίου μηθεραιπεύσουσαν ἄμεσον ἀνάγκην. Ἀλλως τε καὶ αἱ μέχρι τοῦδε ἀποκαλύψεις ἐκ τυχαίων ἢ τακτικῶν ἀνασκαφῶν, οὐδόλως δυστιχῶς εἴνε ἐνθαρρυντικαὶ τῆς ἰδέας τῆς ἀποκαλύψεως τῆς ἀρχαίας πόλεως.

“Η πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν
Ἀηδόπολιν δὲν εἶχε, φαίνεται, κατὰ τοὺς κλασ-
σικοὺς χρόνους ἀρχιτεκτονικά μνημεῖα ίδιαζού-
στης μεγάλοπρεπείας· αἱ διάσημοι στοῖαi καὶ τὰ
ἄλλα δημόσια οἰκοδομήματα ἔρημίζοντο μᾶλλον
διὰ τὰ ἐν αὐτοῖς ίδρυμένα πολύτιμα ἔργα γλυ-
πτικῆς καὶ ζωγραφικῆς· ή διὰ τὴν ίδίαν αὐτῶν
ἀρχιτεκτονικὴν ὅξειν καὶ μεγαλοπρεπειαν. Ἡ
συνέχης κατοικησίς τῆς πόλεως κατὰ τοὺς μετὰ
ταῦτα χρόνους καὶ πρὸ πάντων αἱ συχναὶ περι-
τειχίσεις ἐπέφερον, ὡς βεβαιοῦνται δυστυχῶς δυση-
μέραι, τὴν καταστροφὴν καὶ ἔξαφάνισιν μέχρι¹
καὶ τῶν θεμελίων σχεδὸν τῶν ἀρχαίων κτισίων.
Ἐξαιρέσει τῶν πάντοτε φανερῶν Θησείου καὶ
μνημείου τοῦ Αισικράτους, οὐδαμοῦ ἐντὸς τῆς
πόλεως ἀνεκαλύψθη μέχρι τοῦδε ἀξιόλογὸν τι
οἰκοδόμημα τῶν κλασσικῶν χρόνων. Όστε θεα-
ματικῶς τοῦλάχιστον ἡ ἀποκάλυψις τῆς ἀρχαίας
πόλεως δὲν θά ωφελήσῃ πολύ, τούναντίον διως
οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ, διτὶ τὸ ἐκ ταύτης ἐπι-
στημονικὸν κέρδος θὰ είνε μέγιστον.

Λοιπόν, νομίζω ότι δρεσθέλομεν, παραπούμενοι πάσης ἄλλης ἀπαλλοτριώσεως χάριν ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν, νὰ ἐπιδιώξωμεν ώς τάχιστα τὴν ἀπαλλοτρίωσιν τῶν οἰκιῶν καὶ οἰκοπέδων, διὰ ἀπαιτοῦνται πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ τετραγώνου τῆς Ρωμαϊκῆς ἀγορᾶς, ἢ δπούα διατηρεῖται σχε-

τικῶς καλῶς, ἐπειδὴ δὲ συνορεύει σχεδὸν πρὸς ταῦτην καὶ ἡ κατὰ μέγα μέρος ἀνασκαφεῖσα ἥδη βιβλιοθήκη τοῦ Ἀδριανοῦ, ἀφοῦ ἀπαλλοτριωθῆ καὶ ὁ ἀναγκαῖος χώρος πρὸς τελείαν ἀποκάλυψιν καὶ ταῦτης, νὰ συνδεθῶσι τὰ δύο ταῦτα μεγάλα μνημεῖα μετὰ τοῦ Ὡρολογίου τοῦ Κυρρήστου εἰς ἐν μέγα τετράγωνον, διπερ καταλλήλως διαρρυθμίζόμενον δύναται νὰ ἀποτελέσῃ καὶ τῆς νέας πόλεως σπουδαίον κόσμημα. Εὗτοι δέ μέγα μέρος τοῦ ἀπαλλοτριωτέον χώρου ἀνήκει ἥδη εἰς τὸ Δημόσιον, ὡς π. χ. τὰ στρατιωτικὰ ἀρτοποιεῖα, αἱ φυλακαὶ τοῦ Παλαιοῦ Στρατῶνος καὶ ὁ Μενδρεός.

Δεύτερον πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ ἀπολλο-
τρίωσις δλίγου χώρου πέριξ τῆς Στοῦς τοῦ Ἀτ-
τάλου, δπως ἔρευνθδωι καλύτερον οἱ παρ-
αντήν χῶροι καὶ κατορθωθῇ νὰ περικλεισθῇ
ἀσφαλῶς καὶ διακοσμηθῇ ὁ χῶρος καὶ τοῦ μνη-
μέου τούτου.

Πρέπει πρὸς τούτοις τάχιστα νὰ γίνη ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τῆς βροείας κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως τῆς συνοικίας, ἢ μᾶλλον τοῦ Τοιγγανοχωρίου, τὸ δποῖον ὑπὸ τὸ δνομά. Ἀναφιώτικα ἐπεκολλήθη ὡς ἔνοχλητικὸν παράσιτον ἐπὶ τοῦ ἰεροῦ βράχου, καὶ νὰ ἐλευθερωθῇ κατὰ τὸ δυνατὸν ὅλη ἡ βροεία κλιτὺς τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τῶν ἐπ' αὐτῆς γενετέρων οἰκοδομῶν. Συγχρόνως εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀπαλλοτριωθῶσι καὶ ἀνασκαφῆσι τὰ ἀποκλείοντα τὸ τέμενος τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου ἐξ ἀνατολῶν μικρὰ οἰκήματα, διὰ νὰ συμπληρωθῇ καὶ τούτου ἡ ἀνασκαφὴ καὶ νὰ περιφραγθῇ καὶ ἐκεῖθεν καταλλήλως ὁ χῶρος καὶ νὰ διακοσμηθῇ. Ἐὰν δὲ κατορθωθῇ νὰ ἀπαλλοτριωθῇ καὶ μία λωρίς οἰκημάτων παρὰ τοὺς βροείους πρόποδας τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὃς καὶ δροίλα λωρίς παρὰ τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τοῦ Θησείου καὶ χάριν τῶν ἀρχαίων λειψάνων, τὰ δποῖα ὑπάρχοντα πιθανώτατο ἐκεῖ καὶ δπως ἀναδειχθῶσι κάλλιον οἱ λόφοι, δὲν θὰ ἔχωμεν μὲν ἀποκαλύψη τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας, ἀλλὰ θὰ γνωρίζωμεν μέγα μέρος τούτων, καὶ θὰ δυνάμεθα νὰ βλέπωμεν καὶ νὰ ἐπιδεικνύμεν τοῦτο εὑπόρεπτος καὶ ἀναλόγως τῆς ιερότητος τῆς προγονικῆς ἡμῶν πόλεως.

“Η ἐκτέλεσις τῶν ἀνωτέρων ὑποδεικνυομένων δὲν εἶναι ἀδύνατος, οὐδὲ καθὸν ὑπερβολικῶς δύσκολος, ἀνὴρ η Κυβερνητικής θελήσης ἔπι οὐχὶ πολὺ παχιδάν σειράν ἐτῶν νὰ δαπανᾷ διῆς ἀπαλλοτριώσεις ἐνν “Αθήναις ἐτησίως 150,000 μέχρι 200,000 φραγμῶν, πρᾶγμα τὸ διπολον καὶ θὰ υποχρεωθῇ ἀχιστα νὰ κάμη, ἀνὴρ ἔξακολονθή υφισταμένη η ἀρχαιολογική νομοθεσία, καὶ ἐφαρμόζηται τὸ πικρατοῦν σύστημα καταλήψεως ἀρχαιολογικῶν ὕδων, καὶ χωρὶς νὰ ἐπιτύγμη μεγάλα παρατικά

ἀποτελέσματα ὑπὲρ τῆς ἀποκαλύψεως τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ τῆς βελτιώσεως τῆς οἰκτρᾶς τρωινῆς καταστάσεως τῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων. Ὁφεῖλε. δ' ἀφ' ἔτερου καὶ δ' Δῆμος νὰ συνδράμῃ τὴν Κυβέρνησιν εἰς τὴν διαφρύνμασιν τῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων, οἱ ὅποιοι, δὲν ἀμφιβάλλω, δτι σήμερον μὲν πλείστην ἐνόχλησιν παρέχουσιν εἰς την ἐφαρμογὴν τῶν ἔξωφραστικῶν σχεδίων αὐτοῦ, ἐνῷ δύνανται καταλλήλως διαμορφώμενοι νὰ ἀποτελέσωσι καὶ αὐτοὶ παράγοντα ἔξωφραστικὸν πρώτης τάξεως. Δὲν πρέπει δὲ πρὸς τούτοις νὰ λησμονῇθῇ, δτι διὰ τοῦ εἰδικωτέρου καθοδισμοῦ τοῦ ἀπαλλοτριώτεον χάρων ἀνασκαφῶν ἐν Ἀθήναις χώρου, θὰ ἀφεθῇ ἔλευθερία εἰς τὸν Δῆμον, δπως τελειοποιήσῃ τὴν ὄχυμοτομίαν καὶ βελτιώσῃ τὴν δόδοποιαν τῶν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἔλεεινῶν παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν συνοικιῶν.

Εἶνε βεβαίως λυπηρὸς ἢ σκέψις, δτὶ ἐγκαταλείπεται τὸ ὡραῖον ὄντειρον τῆς ἀποκαλύψεως τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, ἀλλ' ἀκριβῶς οἱ γνωρίζοντες τὰ πρόγματα, θὰ εὑρώσιν, δτὶ ἡ θυσία δὲν εἶνε καθ' ὑπερβολὴν μεγάλη. Οὐκοδομήματα ἀξιόλογα εἴπομεν ἥδη, δτὶ δὲν εἶνε μεγάλη ἐλπίς νὰ μᾶς χαρίσουν αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν ἀρχαίων

ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ
Ἐφεσος ἀρχαιοτήτων Ἀττικῆς

Γύρω ἀπὸ ἔνα χαρτί, τὸ περιώνυμον χαρτί τῆς
Ἑλσίνης, πέντε στόματα ἡνοίγοντο ἢ ἡσαν ἔτοιμα
ν̄ ἀνοιχθεῖσαν εἰς μίαν πλημμύραν λόγων, ἀπειλῶν, δια-
μαρτυριῶν. Δέγοντας ὅτι ἡτον ἀναγκαῖα. Ωδὸν τοῦ πλημ-
μάρα σῶμας ἥμιτορούσε νὰ παρέσυρε καὶ ἐδο πολεῖτιμον
χαρτί. Αἰφνιδίως τὰ χεῖλη ἔκτινον στόματος ἡνοίχθη-
σαν δλύγον καὶ ἐψιθυρίσαν κάτι. Ἡ πλημμύρα ἐξε-
σπασε καὶ ἤρχισε νὰ χύνεται ὁρμητικῇ. Τὰ δύο χεῖλη
ἐψιθυρίσαν πάλιν κάτι, ἔπειτα ἡνοίξαν διάπλατα, τὰ
ἄλλα πέντε στόματα ἐκλεισθησαν, τὰ ρεμάτα τῶν λό-
λον απλ., ἐσβισαν καὶ ἡ εἰρήνη ὑπεργόρων. Ἡ σωτηρί-
αντὴ ποὺ ἐνθυμίζει ἀρκετά τὸν Μωϋσῆ καὶ τὰ θαύ-
ματα τῆς Παλ. Αιαδήκης, ἐξετιλίχθη εἰς τὸ Αὐδίνον.
Τὰ πέντε στόματα ποὺ ἐγκυμονοῦσαν τὴν λογοθεντελλαν
ἡσαν οἱ πληρεξούσιοι. Τὸ ἔκτο ποὺ εἰς τὸν ἀνοιγμά του
παρόντασίσθη ἢ μαγικὴ ὁρθόδος τοῦ Μωϋσέως ἡτον ὁ
σὲρ Γρέου.

Ἐδῶ καὶ εἰς χίλια ἀλλα μέροι ἡκουόσθησαν διαμαρτυρίαι διὰ τὴν διαγωγὴν του. Καὶ ἀλλήθεια δὲν ἦτον διόλου εὐγενῆς. Εἴναι τὸν εἶχα φίλον, ὅρκιζομας ὅτι διὰ ἔπειτα νὰ τὸν χαιρεῖτο. Αὐτὸν δώμας δὲν σημαίνει νὰ δὲν πρέπει ν' ἀνοίξωμεν καὶ τὸ στόμα διά νὰ θυμιάσωμεν τὴν ἴσχυν πον ἐνέργεια νὰ παρουσιάζεται ὅταν πρέπει. Ή Αγγλία ὅσον ἔξηκολούθει δι πόλεμος δὲν μᾶς ἀπηχόλησε καθόλου. Οὔτε ἐπιστρατεύσεις, οὔτε τίποτε διλλού ἥπειλησε. Τὴν σειγμὴν ὅμως ποι ἀι ἄλλαι Δυνάμεις ἐτοιμάζοντο νὰ παίξουν τὸν πρωταγωνιστὴν εἰς τὸ πάλμο τῆς Ἀλβανικῆς Μαρούτραγωδίας, συνήντησαν ἔπιπλω διὰ τὸν ίδιον ρόλον τὸν γαύροχον Μπούργεν,

Αθηνῶν, τὸ δὲ ἔξι αὐτῶν ἐπιστημονικὸν κέρδος θάττα προκύψῃ λίστας πολὺν ταχύτερον, ἀντὶ πραγματοποιηθῶσιν ὅσα ἀνωτέρω προτείνω, διὰ τὸν ἔξις λόγον.¹ Αν ἔξακαλοντιθῇ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου τῆς ἀνασκαφῆς τῆς ἀρχαίας πόλεως κατὰ τὸ ἐπικρατήσαν σύστημα, θάττα παρέλθωσι βεβαιώς πολλαὶ ἀκόμη δεκάδες ἑτῶν καὶ τοῦ παρόντος αἰῶνος χρωὶς νὰ ἔχῃ συντελεσθῆ ὅπερ τὸ κυριώτερον μέρος τῆς ἀνασκαφῆς, ἐνῷ ἀν, ἔξαιρουμένων τῶν ἀνωτέρων διαγραφέντων χώρων, διλοιπός, πρὸς ἀνασκαφὴν ὧδιοι μένος τώρα, ἀφεθῆ ἐλεύθερος εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ἰδιοκτητῶν, τότε οἱ πλεῖστοι τοῦλάχιστον ἐκ τούτων θὰ σπεύσωσι νὰ ἀνοικοδομήσωσι τὰς ἐν ἐρειπίῳδει καταστάσει οἰκίας των, δύναται δὲ τότε ἀνασκαπτομένων μεθοδικῶτερον πως τῶν θεμελίων ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας νὰ μελετηθῇ τὸ ἔδαφος τῆς ἀρχαίας πόλεως· τὸ αὐτὸν θὰ γίνῃ καὶ κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τῶν ὄνδρων, ὀναγκαίαν χάρων τῆς ἀκατιτημησομένης εἰς πλεύστα οημείο τοῦ ἐν λόγῳ χώρου νέας ὄδοποιίας. Οὐδεὶς δὲ θὰ δυνηθῇ νὰ ἐμποδίσῃ καὶ τότε τὸ Δημόσιον, ἀντὶ ενεργείας σπουδαίον τι οἰκοδόμημα, νὰ διατηρήσῃ τούτο καὶ ἀποκτήσῃ τὴν κυριότητά του.

καὶ ἄμα οἱ ἐμπόλεμοι ἡρῷζισαν διαποργυματεύσεις διὰ
νὰ μην τὰς τελειώσουν ποτὲ ἀντίκρυσαν μισοσανογμένα
τὰ χειλά του Γρεῦ. Ἐμπαὶ σύνθρωνος, ἀδελφοῖ, πως οἱ
ἄνθρωποι αὐτοὶ τὸ θέλουν τὸ δῆλγυθερον κρέμασθαι. Τὸ
ἄνθρωπον δῆμος εἶναι γ' ἀναρριχηθῆμεν εἰς τὸ δένδρο
που θά κοειάσσωμε τὸ σκούνι των.

Ἐάν ἔξισπαν ἀκόμη τὰ ἔθυμα τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, τὸν περασμένο μῆνα ἔπρεπε δίχως ἄλλο νὰ τὸν ὀνομάσωμε Διοδίσπαν. Τὸ κάθε τι διεδίδετο· Ἀκοῦτη διεδίδετο δὲτι ζουμεν ἐνῷ ἀπλούστατα ἐγγυίζαμεν εἰς τοὺς δρόμους, εἰς τὰ κέντρα, εἰς τὰ σπίτια μας σφικτοκρατούμενοι μὲ τὰ φαντάσματα ποὺ ἐγεννοῦνος κάθε τόσο μια γενική νοσηρότης, οὐραπιεμένη στην ἀτμοσφαιραν. Τὸ τέρας, ποὺ ὀνομάζεται διάδοσις, εἶχε τὰς ποικιλοτέρας καὶ περιεργοτέρας ἐμφάνισεις τοῦ.

"Αλλοτε ἔλεγον δὲ τὸ πλᾶσμα αὐτὸν κατεξέσχιζεν δῶλους τοὺς νόμους τῆς οὐπτικῆς κοὶ δύον εὑρίσκετο μακρύτερον τόσον ἐφαίνετο δυγκωτεῖστερον. Τώρα ἀποδεικνύεται καὶ κάτι ἀλλο : "Οτι ἀναλόγως τοῦ ὄψους ποὺ εὑρίσκεται, ὑφίσταται διαφόρος μεταβολές. Καποιοις κύριοις είχεν ἀνέβη περαστικὸς ὅπ' τὸ γραφεῖο μου:

— "Ωστε θαυμάσια

- Ti

— Εγίναν νέες συμπλοκές και ανεκτήσαμεν ολοκληρών το Παγγαῖον.

·Ο καλός ἄγγελος ἐφυγε. Σε λιγα λεπτά ήλυσεν άλλος:

- Μὰ είναι φρόνηι, κατάφα, ὀπελπισία.
 - Σου συνέβη τίποτε;
 - Εἰς τὸ Παγγαῖον τὴν ἐπάθαμε καὶ πάλι.
 - Μὰ ἐμεὺς ἔχουμε πληροφορίες δτὶ νικήσαμε.

Ποιῶς σου τάπει αὐτά;

— Ο τάδε τώρα που κατέβαινε τὴ σκάλα.

⁷ Ήτον ὁ ἴδιος ποὺ μᾶς είλεγε μάνναζει τὰς

τυχῶς ποὺ δὲν υπάρχουν εἰς τὰς Αθήνας ηπόγεια τράμι. Διαφορετικά οι ἐπιβάται των, θά ἔκινδυνευαν^ν ἀποθάνουν ἀπὸ συγκοπῆν μὲ τὰς καταστροφάς ποὺ θά ἐπλαττεν εἰς τὸ βάθος ἐκεῖνο ή διάδοσις.

Ἐκεῖνο, ποὺ εἶχεν εἰπεῖ, λέγονν, μὲ τὴν ἐπιγραμμα-
τικὴν φρᾶσιν του «τράβα κορδέλλα ὁ ἀφελῆς χωρι-
κὸς ποὺ ἔβοήθει τὸν μηχανικὸν εἰς τὴν κατομέτρησιν
τοῦ οἰκονόμου του Δρομοκαΐτειον, μᾶς τὸ ἐπαναλαμ-
βάνει σήμερον διπολογισμὸς τοῦ ίδιψυματος. Τὸ πε-
ρασμένον ἔτος ἐπεργονόθαν τὰς μελαιχολικὰς ἡ τερπνὰς
ῶρας των εἰς τὸ θεραπευτήριον 314 ἀσθενεῖς. Δὲν
είναι πολλοί, ἀλλὰ δὲν είναι καὶ οἱ μόνοι. Κατὰ τοὺς
ὑπολογισμοὺς τῶν εἰδικῶν τοῦ θεραπευτηρίου είναι
μία προνομιούχος μειονότης μέσα εἰς πλήθος δημοίων
των, διὰ τοὺς διποιούς θά ἐπεργετε νὰ διπλασιασθῇ ίσως
ὅ φιλάνθρωπος περιβόλος τοῦ Δρομοκαΐτειου. «Ωστὲ
κατὰ τὴν ἐπισημοτέραν στατιστικὴν ἡ παραφροσύνη εἰς

ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ

Ἐν ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα διὸ ἡμᾶς τοὺς Ἐλλήνας ἀποτελέσματα τοῦ Βαλκανιού τουρκικοῦ πολέμου — ἀποτέλεσμα ποὺ θὰ βαρύνῃ πόλη διὰ τὸ μέλλον τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς — εἴναι ὅτι δὲν γειτονεύομεν πλέον μὲ τοὺς Τούρκους. Γείτονές μας θὰ είναι οἱ Βουλγαροί· τὸ ζῆν τοσ δηλαδὴ ἔπεινο, πρὸς τὸ δύοτον ἀπὸ δέκα πέντε αἰώνων ὁ Ἐλληνισμὸς διεῖχε πάλην ἄγριαν καὶ σχέδον ἀδιάκοπον. "Οσα συμβαίνουν σήμερον μαρτυροῦν ὅτι ἡ πάλη αὐτὴ θὰ ἔξαπολουθήσῃ. Τὰ παλαιὰ μίση δὲν ἐσβήνουμεν καὶ ἡ ἴδεα, ποὺ ἔκινούσε πάντοτε τοὺς Βουλγάρους εἰς τὸν συστηματικὸν ὀγκῶνα των ἐναντίον τοῦ Ἐλληνισμοῦ, δὲν ἔκοιμή θηκεν. Είναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ γνωρίζωμεν ἐπακριβῶς τὸν χαρακτῆρα τῶν νέων γειτόνων μας, τῶν σημερινῶν συμμάχων μας ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ ἔχθρῶν μας, ποὺ τὸ πλησιέστατον μέλλον θὰ τοὺς ἀποδεῖξῃ πλέον ἀμειλίκτους ἀπὸ δύον μαρτυροῦν τὰ τορινὰ πράγματα.

*Αν τοῦ παρελθόντος τὰ διδάγματα δὲν ἔστα-
θησαν ίκανά νὰ μᾶς ἀποκαλύψουν ἐντελῶς τὸν
χαρακτῆρα, τὴν ψυχολογικὴν σύνθεσιν τῆς φυ-
λῆς αὐτῆς, σήμερον ἔχομεν νέα τοιαῦτα, ποὺ
γεννοῦν τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὴν μελετήσωμεν
προσεκτικώτερον, δπως καὶ μᾶς ἐπιβάλλεται.
Δέν προφυλάσσεται κανεὶς καλύτερον ἀπὸ τὸν*

τὴν Ἑλλάδα αἰνέσθαι. Αὗξανει διμως τάχα συγχρόνως και ἡ φρόνησις; Ἰδού σοβαρὸν ζητημα. Εἰς τους ἀριθμοὺς ποιεις στατιστικῆς νὰ ζητησιαμεν την λύσιν του;

Kύριε, *

«Σάς ἀπαντῶ ἐδῶ. Λέν σημαίνει τίποτε. Ἀλλὰ εἰναι τάχα ἀνάγκη γὰρ σημαῖνη κατί τὸ δύομα ποὺ προσφέρουμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν ἡ μᾶς προσφέρουν ἄλλοι; Τοῦτο καθ' ὅσον γνωρίζω συμβαίνει κάποτε μὲ τὰ ἀνήρ. Τὰ προσφέρομεν καὶ μᾶς τὰ προσφέροντα «μὲ τὴν σημασίαν των» ὅπως γράφουν οἱ λαϊκοί ἀνθολογία. Θά ἦτο διως ἀμφάστος μιτελαῖς νὰ ἔφαρμόζεται καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ, ὅπως ξένερτε, κατά τὰ ἐννεγνηταενέα ἔκαποτα δὲν είναι ποσῶς ἀνήρ. Τί. Ήδη ἐκάματε ἕαν ἐπρόκειτο νὰ δώσετε ἔνα «δύομα μὲ σημασίαν» εἰς τὸν ἑαυτὸν σας; Θά ἐμετρούσατε βέβαια τὸν ἑαυτὸν σας εἰς μῆρος, πλάτος, βάθος. Καὶ τὸ φαντάζεσθε αὐτὸν εὐκολόν. Καὶ μεθεύριον εὑρίσκωτε διτε οἰσθε ἰσχυρεος, χαηηλότερος ἢ ἀβαθέτερος; Ἀλλοίμονον. Τὸ ἔντημα εἶναι μεγάλον δυσον καὶ ἡ φιλοσοφία. Μᾶς λείπουν: τὸ μέτρον διά τὸν ἑαυτὸν καὶ τὸ μέτρον διά τοὺς ἄλλους. «Ἔως ὅτου φθάσω εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦ τῆν ἡμέραν ποὺ ἔξητο πού σημειώθη τὸ σκοτόδο. Τὸ ίδιο ὑδρίσκετο καὶ ἐντός μου. Ἀφοτέξα λοιπὸν ἔνα δύομα λέτη τὸν δρόμον καὶ ὑπογράφομαι».

Ο ΒΡΑΔΥΝΟΣ

χρησόν του καὶ δὲν τὸν πολεμεῖ ἀσφαλέστε-
ον παρὰ ὅταν τὸν γνωρίζῃ ὅσον τὸ δυνατὸν
ερισσότερον.

Κατὰ τὰ πορίσματα τῆς ἔθνολογικῆς ἐπιστή-
ης οἱ Βούλγαροι εἶναι φυλὴ Μογγολικὴ καὶ
δικιώτερον Ταταρική. Ἡ ἔρευνα ἐπὶ τῆς ὀρχι-
λίς ἴστορικῆς ξωῆς των εἶναι πολὺ δύσκολος,
ν ὅχι καὶ ἀπολύτως ἀδύνατος. Σκότος ἐντελὲς
πικρατεῖ ἔως τώρα ἐπὶ τῆς πορείας τοῦ λαοῦ
ὑπὸ μέχρι τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὥστην διά-
ρωτην προσάντην ἀναφαίνεται, ἵνα ἀπασχολήσῃ
ην ἴστοριαν.

Ἄπο τὰ ἐνδότερα τῆς βορείου Ἀσίας, τῆς
οχικῆς των κοιτίδος, πατήλυθον εἰς τὰς ὅχθας
ὑποταμιοῦ Βόλγα, δύποθεν ἀλλα στίφη, μαχι-
λέρερά των, οἱ Σάβειροι τοὺς ἔξεδιώχαν καὶ τοὺς
άγκασαν νὰ ζητήσουν νέαν κατοικίαν εἰς τὸν
ξεινὸν Πόντον καὶ περὶ τὴν Μαιώτιδα λί-
μνην. Τὸ Βυζαντινὸν κράτος γνωρίζει τὴν πρώ-
την ἀπὸ μέρους αὐτῶν ἐνόχλησιν ἐπὶ τῆς αὐτο-
κτορίας τοῦ Ζήνωνος Τσαύρου (474-491 μ.Χ.)
τέδραμον εἰς τὴν Μοιοίαν καὶ ἔφθασαν εἰς
Δούναβιν. Οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι, ἀγνο-
ύτες ποιὸς ἀκριβῶς ἥτον δὲνός αὐτὸς ἔχθρος,
οἱ δυνομάζοντες Σκυνθοσαρμάτας, — δύναμισι
υτάτῃ — διότι διενύοισκον εἰς αὐτοὺς μερικὰ
οὐθικὰ γνωρίσματα. ὃς τὴν τάσιν τοὺς μετα-

νάστευσιν, τὸ φιλοπόλεμον, τὸν ἔρωτα πρὸς τὸ κυνῆγιον καὶ τὴν θηριωδίαν. Δὲν θὰ τοὺς παρακολουθήσωμεν εἰς τὴν ἴστορικήν πλέον σταδιοδοτοῦμέν των, ἡ δποία ἀρχίζει κυρίως ἀφ' ὅτου ἐγκατεστάθησαν δριστικῶς εἰς τὴν Μοισίαν — ποὺ ἔκτοτε ἀνομάσθη Βουλγαρία — καὶ δύοθεν ἐπεχείρουν τὰς ἐκστρατείας των ἑναντίον τῶν ἄλλων χωρῶν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους μὲ τὰς τρομερὰς δηλώσεις, τὰς γεμάτας θηριωδίαν μοναδικήν.

Είς τὴν νέαν ὅμως αὐτὴν πατοῖδα των—τὴν ἐπίκτητον — ἔξιμῳθησαν μὲ ἄλλα καθαυτὸ διαφορετά στοιχεῖα τῆς φύσης. Ἐπῆραν τὴν γλῶσσαν των καὶ ἀπὸ τὴν Ιδικήν των περιεσώμησαν μόνον ὀλίγα τοις ἔτεσι, εἰς τὰς ὁποίας οἱ στοιχεῖοι διακρίνουν φοινικικομογγολικὸν χαρακτῆρα. Απὸ τὴν ζύμωσιν αὐτὴν μὲ τὴν πάροδον τῶν χρόνων ἥλλαξε καὶ ὁ ἐθνολογικὸς χαρακτῆρας τῶν Βουλγάρων. Ἄλλα εἰς τὸ Σλαυοβουλγαρικὸν αὐτὸ κρᾶμα ἀπέμειναν τὰ κύρια γνωρίσματα, ποὺ ἀποδεικνύουν τὸν Βουλγάρους ὡς φυλῆν Μογγολικήν ή Ταταρικήν, καὶ ποὺ δὲν ὑπάρχουν καθόλου εἰς τὸν Σέρβους, τὸν ἀγγότερον ἵσως τύπον τῆς Σλαυοτῆς φυλῆς εἰς τὴν κάτω Εὐρωπήν.

Τό κοντόχονδρον καὶ δυνατὸν σῶμα, τὸ χαλκόχροον δέρμα, ἡ στρογγύλη χονδροειδῆς κεφαλή τὰ λεπτὰ καὶ δλίγον τοξοειδῆ φρύνδι, ἡ πλατεῖα καὶ ἐπιπεδωμένη σχέδον μύτη, οἱ κυρτοὶ δοφιθαλμοί, τὰ ἔξωγκωμένα μῆλα τῶν παρειῶν, τὸ πλατυσμένον γενικῶς πρόσωπον, ἡ ἀραιότης τῶν τριχῶν τοῦ πώγινος εἶναι συνημέστατο ἔξωτερικά τῶν Βουλγάρων γνωρίσματα, ποὺ δὲν διαφέρουν καθόλου ἀπὸ τὰ Μογγολικά. Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Βουλγαρίας οἱ χωρικοὶ κάτοικοι ἔως πρὸ δλίγον ἐτῶν — Ἰσως ἀκόμη καὶ σήμερον — ἔκπταν σύρριζα τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς των καὶ ἀφίναν μόνον μίαν μεγάλην πλεξίδα καθὼς οἱ Κινέζοι.

Γενικῶς δὲ τὸ ἔξωτερικὸν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ μι-
τὴν πενχρότητα καὶ τὸ χονδροειδὲς τῆς ἐνδυ-
μασίας, τὴν ωταρδότητά του, τὴν ἀκαλαισθήσιαν
του — τὴν διακρίνουσαν κυρίως τὰς γυναῖκας
ποὺ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἀσχημοί —
δεικνύει φυλὴν ἅξεστον καὶ βάρβαρον, ἀπολίτι-
στον. Δὲν πρέπει νὰ μελετηῇ ὁ βίος καὶ ὁ χα-
ρακτήρας τοῦ Βουλγάρου εἰς τὰς πόλεις, ὅποι
πολλαὶ καὶ διάφοροι συννθῆκαι μεταβάλλουν τὴν
φυσικὴν ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ χαρακτῆ-
ρος, ἀλλ᾽ εἰς τὴν ὑπαιθρὸν κάθοντα, ἐκεὶ ὅπου ζει
ὁ ἀληθὴς Βούλγαρος.

Περισσότεραν δύμως σημασίαν άπο τὰ ἔξωτε
ρικὰ αὐτὰ γνωρίσματα τῆς Μογγολικῆς κατα-
γωγῆς τῶν Βουλγάρων ἔχουν αἱ θεμελιώδει
ψυχικαὶ τῶν Ἰδιότητες.

Ο Βούλγαρος είναι παχύνους, μὲ δικηρὸν τὴν σκέψιν, φιλάργυρος, ἀκοινώνητος, σιωπῆλος, ἀδύνμοις, καχύποπτος, ἀνειλικρινής, χωρὶς πρωτοβουλίαν, ἐργατικός, ὑπομονητικός, ἐπίμονος, φιλόξενος. Τὸ τελευταῖον τοῦτο γνώρισμά του, καθὼς τὸ ἐκδηλώνει, ὑπενθυμίζει ἀκόμη περισσότερον τὴν Μογγολικὴν καταγωγὴν του καὶ ἀντιτίθεται πρὸς τὴν φυσικὴν ἀγριότητά του καὶ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἀλτρουστισμοῦ. Καὶ οἱ Μογγόλοι, ποὺ τὴν θηριωδίαν των τὴν ἐγνώρισε — κατὰ τὰς πρώτας ἐπιδρομάς των — καὶ τὴν ἐνθυμεῖται ἀκόμη μὲ τρόμον ἡ Εὐρώπη, είναι λαὸς φιλόξενος. Ο Βούλγαρος χωρικὸς ὑποδέχεται πάντοτε τὸν ξένον πρῶτα μὲ δυσπιστίαν, μὲ καχυποψίαν, καὶ ὑστερον, ἀφοῦ πεισθῇ διὰ δὲν ἡμιπορεῖ νὰ είναι ἔχθρος του, τὸν φιλοξενεῖ γενναίως. Τὴν ιερότητα δύως τῆς φιλοξενίας δὲν τὴν φιλάσσει πάντοτε· χρησιμοποιεῖ καὶ τὸ ἔδιμον αὐτὸδ ὡς μέσον διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν σκοτεινῶν καὶ ἀγρίων σκοπῶν του. Εἰς τὴν Μακεδονίαν, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ φυλετικοῦ ἀγῶνος εἰς τὰ τελευταῖα χρόνια, πολλάκις οἱ Βούλγαροι χωρικοὶ καὶ κομιτατῆρες ἐφόνευσαν τοὺς καλιντέρους ἐλληνομακεδόνας μὲ τὸ δόλωμα τῆς φιλοξενίας.

Τὸ σπίτι εἰς τὴν Βουλγαρίαν τὸ κυβερνᾶ
κυρίως ἡ γυναικα, γνώρισμα χαρακτηριστικὸν
καὶ τῶν σημειωνῶν μογγολικῶν φύλων.

Ο Ελληνικός λαός συνήθως δύνομαιει τοὺς Βουλγάρους ἀρκουδιαρέους ὃ ἀγαπητότερος χορὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ποὺ ἀνταποκρίνεται καὶ εἰς τὸν χαρακτῆρα του, εἶναι ὃ λεγόμενος χορὸς τῆς ἀρκούδας. Ἔνας χωρικὸς ἦ ναὶ κάτοικος πόλεως ἐνδύεται μὲ δέρμα ἀρκού, μιμεῖται τὰς κινήσεις καὶ τὸν φυσιχθμὸν τοῦ ζώου, τρέχει μὲ μεγάλα πηδήματα, ἐνῷ νεάνιδες καὶ παιδιὰ τὸν κυνηγοῦν καὶ ὑστερα τὸν δένουν καὶ τὸν φορτώνουν χόρτα ὑπὸ τοὺς ἔχους μουσικῆς βαρβάρουν. Οἱ Μογγλοὶ ἔχουν κάποιαν παρομοίαν διασκέδασιν καὶ ὅταν σκοτώνουν ἀρκούδαν, κατόπιν τῆς ξητοῦν συγγνώμην.

Βεβαίως τὸ γενικὸν πνεῦμα τῆς βουλγαρικῆς φυλῆς — δύος καὶ κάθε φυλῆς — εἶναι δύσκολον νὰ καθορισθῇ ἀκριβῶς. Ἀλλὰ τὸ σύνολον διαφόρων παρατηρήσεων καὶ λεπτομερειῶν, ποὺ χαρακτηρίζουν εἰδικῶς ἴστορικὰ γεγονότα, εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ σχηματισθῇ κάπως ἀσφαλῆς γνώσις τῆς ψυχῆς ἐνδές λαοῦ.

Οἱ ἐθνολόγοι, ποὺ τὰ πορίσματά των τὰ ἔξαγουν ἀπὸ τὴν μελέτην τῶν ἡδῶν καὶ ἐθίμων τῶν λαῶν, ἐσημείωσαν μὲν Ἰδιαιτέρων προσοχὴν τὴν ἀγροτικήτα τῶν μογγολικῶν φύλων εἰς πᾶσαν ἐποχὴν πρὸς τοὺς φονευομένους ἢ αἰχμαλωτι-

ζομένους έχθρούς των. "Ετρωγαν τὸ ἡπαρ τῶν ἔχθρῶν, ἀπὸ τὰ δυτικά των κατεσκεύαζον αὐλοὺς καὶ τὰ κρανία των τὰ ἔχονται ποτήρια. Σήμερον ἀκόμη οἱ νομάδες Μογγόλοι σφάζουν ἢ τυραννοῦν ἀγρίως τοὺς αἰχμαλώτους των χωρὶς διάκρισιν γένους ἢ ήλικίας. Τὸ ποτῆρι τοῦ χαγάνου τῶν Βουλγάρων Κρούμου ἀπὸ τὸ κρανίον τοῦ φονευθέντος Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου, τὰ βασανιστήρια καὶ οἱ μαρτυρικοὶ θάνατοι τῶν αἰχμαλώτων, ὅσα ἀκόμη ἐπέσθιαν οἱ Ἑλληνες τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τὰς βουλγαρικὰς συμμορίας εἰς τὰ τελευταῖα χρόνια, εἶναι ὁσὰν ἀντιγραφὴ καὶ συνέχεια ἑκείνων. Ἀναγινώσκων κανεὶς σελίδας τῶν μογγολικῶν ἀγριοτήτων καὶ παραβάλλων αὐτὰς μὲ τὰ ὅσα κάμνουν σήμερον οἱ Βουλγαροί, ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων καὶ Τούρκων εἰς τὸ Παγγαῖον καὶ τὰς ἄλλας χώρας, ποὺ κατέλαβον, πείθεται χωρὶς δισταγμὸν διὰ τὴν ψυχικὴν συγγένειαν τῶν Μογγόλων τῆς Εὐρώπης μὲ τοὺς Μογγόλους τῆς Ἀσίας.

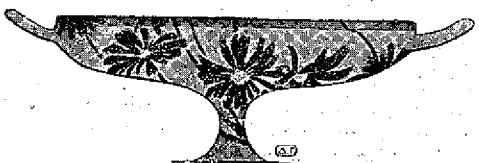
Τὴν ἀγιότητα αὐτὴν τῶν Βουλγάρων τὴν ἀνευρίσκομεν καὶ ἐκεῖ ὅπου καθαρώτερον καταφίνεται ἡ λαϊκὴ ψυχὴ: εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια. "Ἄν παραδεχθῶμεν τὸν δρισμὸν τοῦ μεγάλου ιστορικοῦ τῆς Ἀνθρωπότητος, τοῦ Ἑρντεροῦ, διὰ τὴν δημοτικὴν ποίησιν εἶναι ὁ καθόρετης τῆς ψυχῆς ἐνὸς λαοῦ, εἶναι τὰ ζωντανὰ χρονικά τοῦ, ἀπὸ τὰ βουλγαρικὰ δημοτικὰ τραγούδια ἐξάργομεν τὸ συμπέρασμα, διὰ τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ εἶναι πολὺ ἀγρία καὶ βράβευσις: δὲν ἔχουμεν τίποτε ἄλλο παρὰ σκληρότητας ἀμοδοταγές εἶναι δλα μία περιγράφῃ πτωμάτων κατακομμάτιαστρένων, κεφαλῶν ποὺ ἀπεκόπησαν ἀπὸ τὸ σῶμα: γενικῶς, εἰκόνων ποὺ διεγέρουν τὴν φρίκην πάντοι τὸ αἷμα καὶ ἡ σφαγή. Αγηστεῖαι, ἀπαγωγαῖ, θηριωδίαι, φόνοι καὶ κατένεν ψυγήλον ἴδαινικόν. Τὴν ἔλλειψιν αὐτὴν τοῦ ίδαινικοῦ, τοῦ δημιουργικοῦ αἰσθήματος τὴν ἀντιλαμβανόμεθα καὶ ἀπὸ τὴν ἐντελῆ ἀπουσίαν κάθε καλλιτεχνι-

κῆς ἐκδηλώσεως, ἔστω καὶ πτωχῆς. Καὶ δμως—καθὼς λέγει ὁ κοινωνιολόγος Λετουργὸν — πάντοτε ἡ πρόοδος τῶν τεχνῶν ἔξαρτᾶται ἀπὸ τὴν γενικὴν ἀνάπτυξιν τῆς φυλῆς διότι τὸ πνεῦμα ὑπηρετεῖ τὰ πάντα.

Ἄλλα πῶς συμβαίνει, ὥστε δὲ λαὸς αὐτὸς, ποὺ στερεῖται ζωηρὸν νοημοσύνην, δὲ σχεδὸν ἀπολιτικός, δὲ ἐλάχιστα διανοητικός, δὲ ὄφοσιωμένος περισσότερον εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς παρὰ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ αἰσθήματος, νὰ δεινοῦντα τόσα φανερὰ γνωρίσματα δργασμοῦ καὶ ζωτικότητος; Οἱ Βουλγαροί εἶναι ράτσα γερή. Εἰς τὸ σλαυομογγολικὸν αἷμα τῶν συνανεμήγη καὶ ἀρκετὸν ἐλληνικὸν ἀπὸ τὸν συνεχῆ ἔκβουλγαρισμὸν τῶν Ἐλλήνων, ποὺ ἔπειτε ἢ ν' ἀφίσουν τὴν χώραν των ἢ νὰ γίνουν Βουλγαροί. Αὗτοί τοὺς ἀνενέωσαν κάπως. Εἰς τὴν νωμὸν διάνοιαν καὶ τὴν βαρεῖαν δραστικότητα τῶν εἰσῆλθε καὶ κάτι λεπτότερον. Τοῦτο τοὺς ἔκαμε νὰ ἔνεργοιν μὲ μέθοδον. "Οἱ τρόποις τῆς ἐργασίας των εἰς τὸν ἀποκτήσουν τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀποκτήσουν τὴν χαροκόπειαν ζυγόν, χωρὶς ἐπαναστάσεις καὶ αἴματοχυσίας, τοὺς ἀπεδειχε φυλὴν συνετήν. Εἶναι μελετηταὶ σοβαροὶ παντὸς δι, τι θὰ πράξουν δὲν ἔνεργοιν τίποτε χωρὶς νὰ τὸ δυτολογίσουν ἀκριβῶς ἐκ τῶν προτέρων ἔνεργοιν βραδέως, ἀλλ' ἀσφαλῶς ἔχουν σύστημα εἰς τὴν ἐργασίαν των καὶ ἀποτολμοῦν τὰ πάντα, χωρὶς νὰ τοὺς φοβίζῃ ἢ τοὺς στενοχωρῇ ἢ ἥποχρῷσις, δταν κρίνουν διτε εἶναι ὀφελιμωτέρον τὸ ὑποχωρεῖν. "Ἔχουν τὴν τέχνην τῆς θρασύτητος. Ἄλλ' ἡμπόρεσαν ἀκόμη νὰ κατανοήσουν ἔγκαίρως τὴν ἀλήθειαν, ποὺ δὲ Bagelot τὴν ἀπεκρυπτάλλωσεν εἰς τὴν φράσιν: δὲ πόλεμος κάμνει τὰ ἔθνη.

"Ἡ φυλὴ αὐτῆς, ποὺ μέσα τῆς κυριαρχεῖ περισσότερον ἡ βαρβαρότης καὶ δὲ ἐγωισμός, καὶ ποὺ τώρα εἶναι ἡ δυσάρεστος γείτων μας, ἀπότελει κίνδυνον διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν; Τοῦτο εἶναι θέμα, ποὺ ἵσως ἐξετασθῇ εἰς ἄλλο ἀρθρον.

ΜΑΝΟΥΗΑ ΚΩΣΤΑΝΤΑΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

La festa dei Baroni

Ο ΜΑΘΗΤΗΣ — Θυμᾶσθε τάχα μιὰ παλιά μας δημιούρια γιὰ τοὺς καριτωμένους συμμάχους μας;

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ — Δὲν ἔχειν ποτὲ τὶς πλάνες τῆς ξωῆς μου. Ἄλλα δὲν εἶναι καὶ τρόπος νὰ τὶς ἔχειση κανεῖς. "Οσο βαθειὰ κι' ἀν εἶναι χωμένες στη μηνή μας, τὸ φῶς μᾶς ἀποκαλύψεις τὶς κάνει ζωηρότερες στη φαντασία μας, ίσως πιὸ ζωηρότερες ἀπὸ τὴν πρώτη στηγή. Μπορεῖ νὰ ξεχωρίσῃ κανεὶς τὶς σωτερες τοῦ ίδες. Τὸ λάθη του καὶ τὶς πλάνες του θαρρή μιὰ στιγμὴ νὰ τὰ ξαναθύμησῃ. Εἶναι οἱ βρυκόλακες ποὺ ξαναγυρίζουν κάθε τόσο.

Ο ΜΑΘ. — Εἴλεγα τότε...

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Να! "Ἐλεγα: «Νά, ἔνας λαός, ποὺ πρέπει νὰ τὸν θυμαστὸν κανένας, ξεχωρίστα ἀπὸ τὰ αἰσθήματα τῆς καρδιᾶς μας. Ζῆ μὲ τὴ ζωὴ του. Δὲν άνασσαλεύει μέσα στους τάφους, σὰν τὸ τουκάλι, γιὰ νὰ βρῇ τὴν τροφὴ του, δπος κάνοντ' ἔμεις. Δὲν τρέψεται μὲ χριμαρες καὶ φαντασίες. Δὲν τρέψεται πιστὸς τὶς σκιές. Διευδικεῖ τὰ δικαιώματα του στὴ ζωὴ, δουλεύει, πλούτιζει, πηγαίνει μπροστά, εἶναι δυνατός, ἔχει τὴ θέληση τῆς ξωῆς. Τὸ μέλλον εἶναι δικό του. "Ἄς προσπαθήσουμε νὰ τὸν μιμηθοῦμε! Αὔτα ἔλεγα ἀπάνω κάτω. "Η ὅχι;

Ο ΜΑΘ. — Μόν φαίνεται πώς σᾶς ὀπούνω. Τὸ ὑφος σας ητανε μελαγχολικό καὶ ξηλόφρυνο.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Μόνον ἔγω; "Ἐνας ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς μυθιστοριογράφους μας ἔγραψε ἀλάκερο βιβλίο ἀπόνω στὸν ίδιο τόνο. Θεγνᾶς τὸν «Ἀρχαιολόγο»; Vos exemplaria Bulgata posturam versate manu, versate diurna! ητανε δὲ λόγος, δὲ πικρὸς λόγος τῆς ξωῆς. Ζηλεύαμε! Ζηλεύαμε τὴ δύναμι, ποὺ δὲν εἴχαμε. Καὶ στὸν ίδιο καιρὸ διαμάζαμε...

Ο ΜΑΘ. — "Ίσως ἔκει ητανε τὸ λάθης μας. Κάθε δύναμις δὲν εἶναι δησια, ητανε γιὰ νὰ θυμαστὸν! Υπάρχουν καὶ πτωχαίαστρένων ποὺ μένουμες, ποὺ...

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Σὲ σταματῶ. Κάθε δύναμις εἶναι ἄξια νὰ θυμαστῇ. "Ο δυνατὸς ἀνθρώπος εἶναι γενναῖος, εἰλικρινής, τίμιος, ἄξιος τῆς ἐμπιστοσύνης μας. Τὸ λάθος μας ητανε ἄλλο. Πήραμε γιὰ δύναμι καὶ τις ποὺ έμουσεις μὲ δύναμι, ἀλλὰ δὲν ητανε. Τὶ ητανε ἀκριβῶς πάνει νὰ μᾶς τὸ δεῖξῃ καὶ νὰ μᾶς τὸ ξεκαθαρίσῃ αὐτὴ ἡ δοκιμασία, ποὺ περνοῦμε δλοι οἱ Βαλκανικοί λαοί, στὶς μεγάλες καὶ δύσκολες αὐτές ημέρες. Γιὰ τὰ ἔθνη δύος καὶ γιὰ τὰ ἄποτα κρειεῖται μιὰ κρίσιμη στιγμή, γιὰ νὰ φανερωθοῦν τὶ εἶναι. Τὸ θράσος; ή αὐθαίδεια; ή ψευτικά, ή υποκριτικά, μποροῦν νὰ περάσουν συχνὰ γιὰ δρεπές, φορούντας τὴ μάσκα τῆς δυνάμεως, τοῦ θάρρους, τῆς έξιτας, τῆς εὐγένειας ἀκόμα. "Οταν πέφτῃ ἡ μάσκα, παρουσιάζεται ἀνέλπιστα ὁ βράβευσος, δὲιλός, δὲπαξ, δὲψυτης ...

Ο ΜΑΘ. — Κ' ἡ μάσκα ἔπεσε. Ο κ. ΑΣΟΦ. — "Ἐπεσε μὲ τὸ φύσημα τοῦ ήρωακού μάνεμον. "Ο δυνατὸς φάντακος κακόπιστος καὶ ἀνειλικότητος, τὸ σθένος τοῦ πλέον νὰ εἶνε παρ' αὐτῷ εἰμι πεγγή οδύνης. "Οσοι τὸν ήκουσαν δὲν θά τὸν λησμονήσουν ποτὲ νοσταλγοῦντα τοὺς πρότους

κι' ἀματάδεχτος γυναικούλα τῆς δέξπορτας φεύτρα καὶ κουσκούσουρά, δὲρχοντας τῆς ήμερας δρυνικόλεπτης τῆς νύχτας. Αὔτος ποὺ δὲν ἔσκαψε στὸν τάφους τῶν προγόνων του, γιὰ νὰ βρῇ τὴν τροφὴ του, — καὶ τὸν καμαρώναμε, ἐλεύεινολγόντας τὴν δική μας προγονοπληξία — σκάβει τώρα, σὰ χειρότερο τσακάλι, στὸν τάφους, τυμβωδύχος, γυρεύοντας νὰ βρῇ μιὰ ξένη περικεφαλαία γιὰ νὰ τὴν προφέτη στο κεφάλι του, προγονοπληξίας ἀληθινός τῶν... ξένων προγόνων! Αὔτος εἶναι ποὺ τὸν ξηλεύει καὶ ποὺ τὸν στήσαιε προσάρδειγμα καὶ καμάρι μπροστά μας.

Ο ΜΑΘ. — Καὶ δμως! "Ίσως γιὰ τὴν προκοπὴ καὶ γιὰ τὴν ἐπικράτηση στὸν κόσμο νὰ εἶναι καλύτερα δπλισμένος αὐτὸς ἀπὸ μᾶς.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ποτέ! Δὲν εἶμαι ίδεολόγος. "Ἄλλα τίτοτε δὲν προκόφτει παντοτενά στὸν κόσμο, ποὺ δὲν στηρίζεται ἀπόνω. στὴν ἀλήθεια, τὴν τιμὴ καὶ τὴν είλικρινεια. Αὔτος δὲν εἶναι μοναχά νόμος ἡθικός, εἶναι καὶ νόμος φυσικός. Καὶ τὰ φυσικὰ φαίνεται στηρίζοντας ἀπάνω σὲ κάποιους νόμους, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τοὺς δινομάσῃ κανένας ἡθικούς. Μήν γέγης καμάρι ἀμφιβολία.

Ο ΜΑΘ. — "Ο φεύτης κι' ὁ κλέφτης τὴν πρώτη μέρα χάρεται...

Ο κ. ΑΣΟΦ. — "Άν φέλλης καὶ Ιταλικά, ἀς τὸ πούμε κι' ἀλλιώς: La festa dei baronni ρόσσο dura.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΘΕΑΤΡΟΝ

Θέατρον Κυβέλης: Στρέινδεργ «Ο πατέρας»

ΕΙΣ τὸ θέατρον Κυβέλης ἐπέτενεσεν αἰφνῆς Ισχυρὰ πνοὴ τῆς μεγάλης Τέχνης ἡ μεγαλοφυΐα του Στρέινδεργ παρὰ τὴν περίποια ἀδυσώπητον, — διότι ποιὸς θὰ ἡδύνατο νὰ λημονήσηεν ἐπὶ διπλήν ἐπετέρα τελείως ἀπληντον τὸ ἀντισχώτερον τῶν θεατρικῶν κοινῶν, τὸ ἀδηναντόν! Ή μεγαλοφυΐα του Στρέινδεργ διερμηνεύει ἀπὸ τὴν τέχνην τοῦ κ. Θωμᾶ Οίκονομου. "Αναμφιστηρήτως αἱ μεράνθεσι του "Ελληνος καλλιτέχνου δχι μόνον δέστι εἴτε σπάνια εἶναι καὶ τόσῳ καλει. "Ο εἰς τὸ «Σπάτι της Κούνιλας» ὡς λατός Ράγκ «έπιφρόβως καλός», καθὼς ἔγραψα καπτοεις εἰς τὴν στήλην αὐτῆς διερμηνεύων τὴν κοίτσιν ἀτθίδος ή δποια τὴν κοίτσις μου, εἰς τὸν «Πατέρα» του Στρέινδεργ κατεδείχθη ἀριστος. "Ο ἀσθενικὸς καὶ δωσὸν κακεκτικὸς κατὰ τὸ σαρκίον καὶ διατί δχι καὶ δωσὸν παράλιτος, ἔσχε πολὺ τὸ πνεύματος ἀπό την περιποτήτην διπλήν τοῦ θεατρικού, τὸ ζητοντον, τὸ σθέναρδον, τὸ εὐθυμούμον, τὸ πλουσιώτατον ἐναλλάσσον εἰς τὸν κανέναν καὶ εἰς χρόνον, τὸ δέξιος ἔκρηγηνμενον καὶ ἔτανδρο συγκρατημένον, τὸ ἔναργως ἐκδηλούμενον ἀλλά καὶ τόσῳ πάντοτε ἔστοτερον. Καὶ ἀφ' ἔτερου εἰς τὰ ὁν

ἄνω ληρικὰ τρυφερώτατα μέρη, τὸ παράπονόν του ἡτο ὃς ἀνέβλιψεν ἀπὸ αὐτῆς τὴν πηγὴν τῆς ἀνδρικής αἰσθητικότητος, ἡ δποια δὲν ἡδύνατο πλέον νὰ εἶνε παρ' αὐτῷ εἰμι πεγγή οδύνης. "Οσοι τὸν ήκουσαν δὲν θά τὸν λησμονήσουν ποτὲ νοσταλγοῦντα τοὺς πρότους

ειδυλλιασκούς περιπάτους με τὴν γυναικα του, ἀνάμεσα εἰς τ' ἄνθη, τότε ποὺ τὸ χεράκι της ἡτο τόσῳ ἀπαλόν, ποὺ μαλλιά της καθώς και τὸ χεράκι της ἐμύριζαν βανίλια· ἀκόμη περισσότερον ὅταν ἔνοστάλγηε ἵνα γυναικεῖον στήθος, ἔστω καὶ τῆς γηραιᾶς τροφοῦ, η ἴδως μόνον τῆς μητρέας τὸ στήθος, διὰ νόο ἐπακούμβηστη και ν' ἀναπαυθῇ, ἐπ' ὀλίγον νὰ λημπονήσῃ... Καθὼς ἀφ' ἔτερον δισον ἀφορῷ ὅλον τὸ λοιπὸν δράμα, θὰ σχηματίζεται μέσα των ἔνας κύκλος ὑποδαντείου κολασίων, ἐντὸς τοῦ διποίου ὁ κολασμένος τῆς φοβερᾶς ὑπουργίας εἰς μάτην στριφογυρίζει καὶ σφράζει, ἔως οὐ τέλος οκάγει, — δι νέος κύκλος κολασίωνς ποὺ ἀποτελεῖ η σύγχρονάς νευροπάθεια ή ὑπὸ τὸ κέντρον τῆς ἐμμόνου ἰδέας, ἐξικνουμένη εἰς ἀκατάσχετον παρορμητική ιδεοκτήψια. Ως ἐνθυμεισθε βέβαια δοσὶ ἐδιαβάσατε η εἰδοτε, ἔστω καὶ μίλων φοράν, τὸ ἔγον τοῦ κατ' ἔξοχὴν μισογύνου «υἱοῦ τῆς ὑπερθετίας», η ἔμμονος ἰδέα την ὅποιαν ἐνστέλει η σύγχρονος εἰς τὴν ὑφισταμένην ἥδη νευροπάθειαν τοῦ συζύγου διὰ νὰ περιορίσῃ εἰς μόνον τὸν ἕαντόν της τὴν ἐπὶ τῆς ψυχατρός των ἔξουσίαν, εἰνὲ η ὑποψία δι, η παρ' αὐτοῦ ψευδορυμένη ἀνέκαθεν ὃς κόρη του δὲν εἰνὲ κόρη του... Καθ' ὅλην τὴν ἐναγώνιον ἔξελιτν τῆς ὑποψίας ταύτης εἰς ἰδεοληψίαν μετά φυσικῆς τέλος παρορμήσεως ποὺ ἐκποτή καὶ αὐτῆς τῆς ἴδιας κόρης του και ποὺ ἀναχαιτίζεται μόνον ἀπὸ τὴν στηλῶν καλοσύνην τῆς τροφοῦ ποὺ τοῦ φρεσεὶ τὸν ζουρλομανδύαν ἐντὸς τοῦ ὅποιου λυτροῦται αὔφυγης δεσμώτης κολασμένης χάρις εἰς τὸν ὑπάντιον, δὲν ὑπῆρξε στιγμὴ κατὰ δὲν ὅποιαν η ἡθοποιία, η ὑπόκρισις τοῦ κ. Θωμά Οίκονόμου νὰ μὴ ἀφροσιν βαθύτατον καὶ δῶλας ἴδιοτυπον τὸν τάπον αὐτῆς ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ θεατοῦ. Καὶ δὲν εἰνὲ βέβαια, οὐ μικρότερος θριάμβος τοῦ διηγεκούς θριαμβεύοντού τῆς διπλῆς ὀλης ἐστέρεας τὸ δι τὴν μαχροτάτην, τὴν ἐμπλέκον αδημονίας, τὴν καταθλιπτικωτάτην σκηνὴν καθ' ἦν ὁ περιβεβλημένος τὸν ζουρλομανδύαν ὅμιλει πεσμένος ὑπτιος ἐπάνω εἰς ἔνα καναπέ, οἱ θεαταὶ δὲν τὴν ἤγνεκθησαν, δὲν τὴν ὑπέμειναν... ὡς μὲ θανάσιμον ἥδονγη τὴν ἔρροφησαν ἀπνειατί...

KRITIKA ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Píggia Payiá: «Τραγούδια του Γένους». Ένωση Αθηνών 1913.

ΜΟΔΟΝΟΤΙ σεβαστοί ἄνθρωποι ὑποστηρίζουν, ὅτι ἡ ὁρτοφικότης στὴν ποίησιν εἶναι ἐλάττωμα τεχνικόν, κάτι ἀντιποιητικὸν, ἔγα τούλαχιστον ὅρεφο ἀπόλυτον οσβασμὸν στὴ γνῶμη τοῦ κ. Κ. Παλαμᾶ, ὅτι ἡ ὁρτοφικότες εἶναι στοιχεῖον ἀπαραίτητον γιὰ τὴν ποίησιν, ὅταν δὲ ποιητὴς ζεῖγε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ στοιχεῖον αὐτό. Κι' ακόμη περισσότερο, εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὴν πατριωτικὴ ποίησιν.

Θέατρον Συντάγματος: Τὸ «Πανόραμα τοῦ 1913» ἅπλο Τίμου Μεγάρη.

Hέπιμεωρη σιουραφία, μέτρος ζύγιον για παραγόμενη δύναμη.

τίον εἰδικῶν δυσχερειῶν. Εἴδος στηληὶ μόνευτον ἐπί τῆς ἐπιμαρτότητος, πῶς εἶνε δυνατὸν νῦν μὴ περιλάβῃ ἀποκλειστικῶς τὸ πολέμικόν καὶ τὰ συναφῆ μὲν αὐτὰ δέματα, πῶς εἶνε δύνατον νῦν μὴ γίνη πολεμικόν; Εἴδος βασιζόμενον ὅχι διλγώτερον ἐπὶ τῆς ἑστού καὶ μάνον φιλοταίγμονος σπιτύρας, πῶς νῦν ἀσκήσῃ αὐτὴν εἰς δέματα διὰ τὰ δύοια δικαιώς υπερηφανεύεται καὶ ἔνθουσις δὴλη ἡ Ἑλλάς; Νὰ περιορισθῇ σατυρίζουσα τοὺς ἡττημένους; Τὸ ἔργον θὰ λέγεται ἀλλὰ δὲν θὰ εἶνε ἔλληνικόν. Νῷ σατυρίζει τὴν πολυπλάγιαν ἀδράνειαν τῆς πανευρωπαϊκῆς Διτλωματίας η κάποιαν κατά τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου δεδηλωμένην ἀνιδιοτέλειαν τὴν δύοπάν τοῦ ἐφεκτικούς ἀγγλικός τύπος δὲν δέδιστας νᾶ δονομάσῃ ληστοπειρατικήν ἀρκαπικότητα; 'Η ἐπιθεώρησις θὰ ἡτοῖ τοῦ βεβαίως ἐπίπαντος, ἀλλὰ μερικῶτεται ἐπίκαιαρος. Καὶ ἐπειτα δὲν εἶνε καὶ τόσον φαιδρὸν ν' ἀναγκάζεται κανεὶς νὰ περιπλέῃ ἐκείνους τοὺς

Η θητορική, δταν είναι τέχνη, έχει κι αυτή την απόλυτη και τη σχετική διμορφιά της. 'Αλλοιωτικα ποτὲ οι ἀληθινοὶ ὥροις, εἴτε μὲ τὸν γραπτόν, εἴτε μὲ τὸν προφορικὸν λόγον δὲν θὰ συνέπαιρον καὶ δὲν θὰ συγκινούσαν μυημένους κι ἀμάρτους.

Τα «Γραγοῦδια τοῦ Γένους» δὲν τὸ ἔχουν τὸ στοιχεῖον αὐτὸν. Καὶ τοῦτο δὲν τὰ ξημιώνει λίγο. Στὸ ξέπαστα τοῦ πατοικιακοῦ πόνου, στὸ τραγούδημα τῶν πόθων καὶ τῶν ἐλπίδων μιᾶς δόλακαιης φυλῆς, η προσοχὴ νὰ εἰπωθοῦν δύλια μὲ λόγια μετρογένεα, μὲ τρόπον τοπαλὸ καὶ ἕρεμο δὲν ταιριάζει καθόλου: μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τὸ ποίημα καταντάει ἀψυχο καὶ ἀταρολείτει ἡ φλόγα, ποὺ θὰ ξανάψῃ κοι τὴν ψυχή τῶν ἄλλων, τὸ πάθος, ποὺ θὰ συγκινήσῃ, δταν μάλιστα ἡ ἔλλειψις δὲν ἀντικαταστατείται αὐτῷ τὸ τεχνικὸ δούλεια τῶν στίχων, ἀπὸ τὴ σφιγκτοδεμένη φράσι. Βο-

σκόμαστε ἐμπρός σὲ μιὰ στιχοτοιημένη πεζοίογια ποὺ οἱ ἀνίδεοι μποροῦν νὰ τὴν χαρακτηρίσουν καὶ γιὰ οητορεία, μά ποὺ δὲν εἰναι καθόλου τέτοια: ἐπειδή ἔχει καὶ ἡ οητορεία τῇ δύναμι τῆς. Στὰ «Τραγούδια τοῦ Γένους», ἔκεινο ποὺ λείπει περισσότερο ἀπὸ δλα εἶναι τὸ πάθος. Κι' ἀν στὴ δική μου τουλάχιστο κροῖ μέσ' ἄπτο δλοὺς τῶν στίχους τοῦ βιβλίου τοῦ Ρήγη Ραγιά ἔξωρεῖν παραπολὺ τὸ «Τραγούδι τῆς Ρωμηᾶς» στὸ ζεχωρισμα αὐτὸ μὲ φέρνει τὸ πάθος ποὺ φανερώνεται μὲ δῷρη, μὲ δύναμι ποὺ συγχίνει, μὲ κάτι ποὺ μοιδεῖ τὸ συνολικὸν ὄντειρο τῶν φυλαράδων καὶ δείχνει τὸ ἀντρείμα τῆς ψυχῆς τῶν αγιάδων ἐμπρός στὴ δογή καὶ στὸν κατατρέμο τὸν τυράννου:

Δὲν προσπέφτει τὸ σγουρό του τὸ κεφάλη
Τοῦ κορμιοῦ του δὲν λυγᾶ τὸ κυπαρίσσι.

“Η φοιβέδα τὴν ψυχή του δὲν θὰ βάλῃ

Σὰν ραγιάδαινα σκυφτά νὰ γονατίσῃ

Μπρόστις στην ακαδημία της Λάμιας το κεφάλι

Στὴν καρδιά με

Στὴν καρδιά μου ἔτοι ψηλότερος πυργωνεῖ.
Εἰν' αὐτὸς τὸ παλληκάρι καὶ ὁ λεβέντης.
Τὸ χρυφό του φονικὸ τὸν στεφανώνει.
Μὲ τῆς Πίστης μας τὰ βάγια καὶ εἰν' ἀφέντης
Κι εἴμι ἡ σκλάβα του, ποὺ τὸ αἷμα μᾶς ἐνόνει.

Н. А. П. В.

ΜΟΥΣΙΚΗ

**H Ais *Hλέκτρα Παπαγεωργανοπούλου
εἰς τὸ Ὡδεῖον Ἀθηνῶν*

ΠΟΛΥ εὐχάριστη ἐμφάνισις τῆς νέας ὑγιεύσου πού
ἐπιστρέψει, ἔπειτα ἀπὸ δύο ἑτῶν σπουδάς, ἀπό
τὸ Παρίσιον. Μὲ θάρρος καὶ μὲ τὴν συναλιθησιν τοῦ
ταλάντου της ἔδωσε τὴν πρώτην της συναυλίαν εἰς
τὸ Ὁδεῖον Ἀθηνῶν. Ἡ αὕθουσα γεμάτη, μὲ συγκρι-
νημένην ἀνυπομονήσιαν νῦν χειροκροτήση. Δέν ἐλή-
σμόντησαν αἱ Ἀθήναι τὴν ἀπόφοιτον τοῦ Ὁδείου πού
ἐπῆρε προπέρευσι τὸ ἀνάτατον βραβεῖον. Βλέποντας μα-
κανοκοπίσιν μίαν νωριμάτων των ποὺ ἔρχεται τώρα
μὲ τὸν τίτλον τοῦ καλλιτέχνου.

Δεμένο, νό ειτή κανείς, τὸ τραγοῦδι της μὲ τὴν στάσιν τοῦ κορυμοῦ. Δείχνει ἡ Δἰς Παπαγεωγακοπούλου πώς γνωρίζει τὰς λεπτομερείας πού ἀπαντεῖ ή εὐγένικη τέχνη της. Τραγοῦδι μὲ δύο μεγάλα προσόντα τὴν καθοδότητα καὶ τὴν τέχνην. Τί, καὶ ἀν ἔνα-δυο φορές, στις ὑπηλές νότες, ἔνα συνυφαράκι ἀδράτο, στιγματίο, ἐθόλωσε τὴν διατύγειάν του; Ἡ μελέτη καὶ ἡ θέλησης διορθόνοντας καθετεῖ, καὶ φυσικήν ἀκόμα ἐλειψιν. "Ἐνα σύνιολον, λοιπόν, ἔμορφο, ζῆλεντο. Φωτεινός καὶ ἐλπιδοφόρος μπροστά της ὁ καλλιτεχνικός διόρυμος.

Είναι τεχνήται πού έγειναν όνομαστοι με την τελείο τητα μόνον τήν καθηφάδως τεχνικήν. Μά είναι και κάτι αλλο. «Η συγκάνησις πού δίνει ή κυριφή χορδή, αντί πού φωλιάζει μέσα στό έγω του έργου πού θέλει να καλλιτέχνης ν' απόδοση». Αύτην την χορδήν θαρρού πώς ξενιάν νά τήν θίξει η Δις Παπαγεωργιακοπούλου ή, καλύτερα, σβήνων το φωρέω και λέγω καθηφά πώς ξενύει και ήμπορει. Τό νοιώθεις τόσο καλά σε μερικα- τραγούδια της: στήν «Καρδιά» τον Σούδιαν, στη «Γράμματα» άκομά του Μασνέ. Μά θέλει νά φαντάζεται τής προσδοκίας τού κόσμου. Και αντό τη κάνει νά προσέχῃ κάπως πολύ εις το τεχνικόν μέρος και νά λιγοστέψῃ τήν ένεντωσιν του πάθους. Συσκόμμως και άληθινή χωρίς καμίαν προσπάθειαν.

Δέν είναι καὶ τόσο μικρὸ πρᾶγμα νὰ πρωτοπαρουσιασθῇ, νεώτερος, ἔνας τεχνίτης, δταν μάλιστα προ-

ΗΛΕΚΤΡΑ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
Φωτογρ. Ε. Ξανθοπούλου

ηγήθη διαφήμισις τέτοια, ποὺ νὰ ἡμπορῇ, νὰ ἔπειπε
νὰ τὸν κάμψῃ νὰ δειλιάσῃ σχεδόν. Ἀλήθεια εἶναι, πως ὁ
ἔλληνικὸς μουσικὸς κόσμος ἀποτὰ στὸ τραγούνδι μίαν
ἄλληντὴν καλλιτεχνία.

K. M.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Στρατιωτικά Διηγήματα ὑπὸ Ἐδυμόνδου Δέ Αμίτση,
μετάφρ. Χ. Ἀννίνου, ἔκδοσις Συλλόγου πρὸς διάδοσιν
ῳδελίμων βιβλίων, λεπ. 60. — Ὁ μικρὸς τόμος περι-
λαμβάνει ἐπτὰ διηγήματα τοῦ γνωστοῦ εἰς τὸ Ἑλλη-
νικὸν κοινὸν Ἰταλοῦ συγγραφέως καὶ ἀποτελεῖ τὴν
δευτέραν σειρὰν τῶν στρατιωτικῶν διηγημάτων τοῦ
ιδίουν. Ἡ πρώτη σειρὰ εἶχεν ἔκδοσθη πρὸ ἐτῶν ὑπὸ¹
τοῦ Συλλόγου τῶν ὠδελίμων βιβλίων μὲ τὸν τίτλον
«Οἱ Στρατιώταις».

Τὰ Εἰδῶλα ὑπὸ Τεμμανοῦ Ροΐδου, ἐπιμελεῖσθαι Δ. Πετροκοκκίνου καὶ Α. Μ. Ἀνδρεάδου. Ἀθῆναι, Διογοτεχνικὴ Βιβλιοθήκη Φεξῆ, δραχ. 4. — Είναι ἡ γνωστὴ γλωσσικὴ μελέτη τοῦ συγγραφέως τῆς *Πατισσίσσης Ιωαννίνας* τῶν Διηγημάτων πλε. Ο Ροΐδης ματαξεῖ τὸν πρώτων εἰς τὴν Ἐλλάδα ἐμπλέτησος μὲν σύνειδησίαν τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης. Αἱ γνῶμαι καὶ τὰ συμπεράσματά του ποὺ ἀποκλίνουν ὑπὲρ τῆς διμιλούσην τε περιλαμβάνοντας τὰ τέλη είναι ἔναντι γνηδίη τελείωσις της γλώσσας τοῦ ἑταῖρου.

Η Ἀγωγὴ τῆς Κόρης Σπυρίδωνος Ζ. Αιβαδᾶ.
 Ἀθῆναι, Τυπ. Α. Ραφτανῆ, δραχ. 1.20. — Εἰς τὰς 70
 σελίδας του βιβλίου του ὁ συγγραφέας δίδει συμβου-
 λάς εἰς τὰς κόρας. Διδάσκει τί πρέπει νὰ κάμουν και
 νὰ μάθουν διὰ νὰ γίνουν ἀργότερον καλαὶ οἰκοδέσποι-
 ναι, σύζυγοι καὶ μπέοες.

Ο υπνος και τα δνειδα υπό N. Vaschide, μετάφρ. N. Κουντουριώτου. Αθηναι, Φιλοσοφική και Κοινωνιολογική Βιβλιοθήκη Φέξη, δραχ. 4.

Υπνωτισμός και άποβολή υπό Wilhelm Wundt, μετάφρ. Αντ. Πολυμερη. Αθηναι, Φιλοσοφική και Κοινωνιολογική Βιβλιοθήκη Φέξη, δραχ. 3.

Απόκρυφος επιστήμη και ψυχισμός υπό G. Encausse (Papus), μετάφρ. N. Κουντουριώτου. Αθηναι, Φιλοσοφική και Κοινωνιολογική Βιβλιοθήκη Φέξη, δρ. 4.

Τραγούδια τοῦ Γέροντος, υπό Ρήγα Ραγιά. Αθηναι, έκδοσις «Πανελλήνιου Κράτους», δραχ. 2.

Τὰ Διδακτικὰ βιβλία τοῦ Γεωργίου I. Δέρβου υπό Δημητρίου I. Χαΐμαντα διδάκτορος τῆς Θεολογίας. Αθηναι, ἐκ τοῦ Αθηναϊκοῦ Τυπογραφ. — Εἰς τὸ διηγοσύνιον φυλλάδιον τοῦ δ συγγραφένος παρούσιάς εἰ διάφορα σφάλματα, πού, καθώς λέγεται, ενδεικτικά βιβλία τοῦ παθηγητοῦ κ. Δέρβου. «Ενα ἔξ αὐτῶν είναι ὅτι διαθηγητής ἀναβιβάζει τοὺς Ἀποστόλους εἰς δέκα τρεῖς».

Η Τουρκία ενγνωμονοῦσα.—(Ἐξ ἀριθμῆς τῆς ἐνεργηθείσης υπὸ τοῦ στατηγοῦ ἐν Ρόδῳ ἀπογραφῆς καὶ τῆς ἀκριβεῖτος τῶν ἀριθμῶν τού.)

Ο Μπολεστινάς δικαστής ἐνεργειασθεὶς εἰς Λονδίνον διὰ γὰρ διαμαρτυρηθεὶς κατὰ τῶν Ἑλλ. βιατοπραγιῶν.

Η στάρης τοῦ Κεμάλ Βέη

Ο Κεμάλ Βέης, δι πρόεδρος τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως τῆς Αλβανίας.

Απὸ τὴν «Εστίαν»